

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій
Кафедра філософії та соціально-гуманітарних дисциплін

Соціальна політика

Методичні вказівки до проведення семінарських занять
та самостійної роботи
для студентів галузі знань 1301 «Соціальне забезпечення»
напряму підготовки 6.130102 «Соціальна робота»
освітньо-кваліфікаційного рівня - «бакалавр»
всіх форм навчання

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри філософії
та соціально - гуманітарних дисциплін
Протокол №5 від 29 грудня 2015 р.

Чернігів ЧНТУ 2016

Соціальна політика. Методичні вказівки до проведення семінарських занять та самостійної роботи для студентів галузі знань 1301 «Соціальне забезпечення» напрямку підготовки 6.130102 «Соціальна робота» освітньо-кваліфікаційного рівня - «бакалавр» усіх форм навчання / Укл.: Євдокименко Р.І. – Чернігів: ЧНТУ, 2016. – 64с.

Укладач: Євдокименко Раїса Іванівна, старший викладач кафедри філософії та соціально-гуманітарних дисциплін

Відповідальний за випуск: Крук Олександр Іванович, завідувач кафедри філософії та соціально-гуманітарних дисциплін, кандидат педагогічних наук, доцент

Рецензент: Коленіченко Тетяна Іванівна, завідувач кафедри соціальної роботи, кандидат педагогічних наук, доцент

Зміст

Передмова	4
1 Опис та структура навчальної дисципліни.....	5
2 Тематична структура та основний зміст програми курсу.....	7
3 Плани семінарських занять та завдання для самостійної роботи	
3.1 Соціальна політика як функція державного управління та її складові.....	13
3.2 Соціальна політика як суспільна теорія і практика	16
3.3 Становлення ринкової економіки в Україні та зміни в соціальній політиці.....	19
3.4 Нормативно-правове забезпечення соціальної політики в Україні.....	22
3.5 Планування й фінансування розвитку соціальної сфери	25
3.6 Формування та інструменти соціальної політики.....	29
3.7 Соціальний захист людини як система	32
3.8 Соціальний захист економічно активного населення.....	35
3.9 Соціально-трудова конфлікти, їх урегулювання та вирішення.....	38
3.10 Форми захисту соціально вразливих категорій населення	40
3.11 Захист і соціально-трудова реабілітація інвалідів	43
3.12 Державна підтримка сімей з низькими доходами.....	45
3.13 Державне пенсійне страхування і недержавні пенсійні фонди	48
3.14 Соціальна політика як системна соціальна технологія	51
3.15 Питання соціальної політики в глобальному контексті	54
4 Порядок поточного і підсумкового оцінювання знань	57
5 Орієнтовний перелік питань до іспиту	59
6 Список рекомендованої літератури.....	62

ПЕРЕДМОВА

Метою дисципліни «Соціальна політика» є ознайомлення студентів із теоретичними основами соціальної політики, інституційними та інформаційними інструментами забезпечення функціонування її основних складових, а також допомогти майбутнім фахівцям оволодіти основами наукового і практичного управління соціально-політичними процесами, соціальним захистом та соціальним розвитком на макро- та мікрорівнях, які необхідні для роботи на підприємствах різних форм власності та у державних установах.

Завдання вивчення дисципліни – теоретична та практична підготовка студентів з питань:

- застосування теоретичних аспектів соціальної політики в практичній діяльності;
- формування вмінь і навичок виконувати конкретну роботу, пов'язану із основними напрямками соціальної політики.

Після вивчення дисципліни **студент повинен знати:**

- сутність соціальної політики, соціальної сфери і соціальної інфраструктури;
- цілі і завдання соціальної політики;
- інструменти соціальної політики;
- принципи і поле діяльності соціальної політики;
- формування соціальної політики;
- правові засади та фінансування соціальної політики;
- сучасний курс соціальної політики в Україні;
- зміст основних напрямів соціальної політики України на поточні періоди;
- політику держави у основних галузях соціальної сфери;
- зміст реформування системи соціального забезпечення;
- соціальну політику в регіонах

Після вивчення дисципліни **студент повинен вміти:**

- аналізувати зміст соціальної політики;
- робити висновки про соціальне спрямування державних планів і програм;
- аналізувати рівень добробуту населення;
- використовувати отримані знання у своїй практичній діяльності у соціальній сфері;
- самостійно поповнювати, систематизувати і застосовувати знання із соціальної політики;
- тлумачити зміст державного бюджету щодо соціальних видатків;
- орієнтуватися у питаннях соціальної політики в глобальному контексті;

- виконувати конкретну роботу, пов'язану з реалізацією соціальної політики на мікро- та макрорівнях.

Дані методичні вказівки є навчальним посібником для проведення семінарських занять та підготовки самостійної роботи з дисципліни «Соціальна політика». Методичні вказівки включають в себе такі складові: опис і структура дисципліни, тематична структура та основний зміст програми курсу, плани семінарських занять, завдання та запитання для самостійної роботи, питання на іспит та рекомендовану літературу.

1 Опис та структура дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Галузь знань 1301 – Соціальне забезпечення	Нормативна
	Напрямок підготовки 6.130102 – Соціальна робота	
Модуль –1	Спеціальність (професійне спрямування): Соціальна робота	Рік підготовки:
Змістових модулів – 3		2-й
Загальна кількість годин – 150/100		семестр 4-й
Тижневих годин: аудиторних –3; самостійної роботи і індивідуальної студента –6,3		Лекції
	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	1 год.
		Практичні, семінарські
		2 год.
		Самостійна робота
		6,3 год.
		Вид контролю:
	Екзамен	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:
у 4-ому семестрі – 1:3;

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем		Кількість годин для денної/заочної форми навчання									
		Всього	У тому числі								С.р.
			Лек.		Сем.		Лаб.		11	12	
1	2	3	4	5	6	7	8	9			10
Модуль 1											
Змістовий модуль 1. Загальні питання теорії соціальної політики											
1.	Соціальна політика як функція державного управління	10	8	2	2	2	-	-	-	6	6
2.	Соціальна політика як суспільна теорія і практика	8	5	-	-	2	-	-	-	6	5
3.	Становлення ринкової економіки в Україні та зміни в соціальній політиці	8	5	-	-	2	-	-	-	6	5
4.	Нормативно-правове забезпечення соціальної політики в Україні	10	8	2	-	2	2	-	-	6	6
5.	Планування й фінансування розвитку соціальної сфери	10	6	2	-	2	-	-	-	6	6
6.	Формування та інструменти соціальної політики	8	6	-	-	2	-	-	-	6	6
Разом за змістовим модулем 1		54	38	6	2	12	2	-	-	36	34
Змістовий модуль 2. Соціальний захист людини як система											
7.	Соціальний захист людини як система	10	10	2	2	4	2	-	-	8	8
8.	Соціальний захист економічно активного населення	8	6	-	-	2	-	-	-	6	6
9.	Соціально-трудова конфлікти, їх урегулювання та вирішення	8	6	-	-	2	-	-	-	6	6
10.	Форми захисту соціально вразливих категорій населення	10	8	2	-	2	2	-	-	6	6
11.	Захист і соціально-трудова реабілітація інвалідів	8	6	-	-	2	-	-	-	6	6
12.	Державна підтримка сімей з низькими доходами	8	4	-	-	2	-	-	-	8	6
13.	Державне пенсійне страхування і недержавні пенсійні фонди	8	4	2	-	2	-	-	-	6	6
Разом за змістовим модулем 2		70	50	6	2	16	4	-	-	48	44
Змістовий модуль 3. Соціальна політика як системна соціальна технологія											
14.	Соціальна політика як системна соціальна технологія	10	4	2	-	2	-	-	-	6	4
15.	Ефективність соціальної діяльності	8	4	2	-	-	-	-	-	6	4
16.	Питання соціальної політики в глобальному контексті	8	4	-	-	2	-	-	-	6	4
Разом за змістовим модулем 3		26	12	4	-	4	-	-	-	18	12
Усього годин за дисципліну		150	100	16	4	32	6	-	-	102	90

2 Тематична структура та основний зміст програми курсу

Змістовий модуль 1. Загальні питання теорії соціальної політики

Тема 1. Соціальна політика як функція державного управління та її складові

Ключові слова і терміни дисципліни та їх значення: соціальні потреби, соціальні нормативи, соціальні стандарти, соціальні відносини, соціальне управління, соціальна політика. Об'єкт, предмет, методи і завдання соціальної політики. Суб'єкти, об'єкти, принципи та механізми реалізації соціальної політики.

Соціальна політика як важлива складова внутрішньої політики держави, її зв'язок з економічною політикою. Роль держави в реалізації соціальної політики. Генезис соціальної держави (історичний аспект).

Взаємозв'язок дисципліни «Соціальна політика» із суміжними дисциплінами. Соціальна політика і соціальна справедливість. Розподіл і забезпечення соціальної справедливості.

Соціальне партнерство та його роль у вирішенні соціальних проблем.

Тема 2. Становлення ринкової економіки в Україні та зміни в соціальній політиці

Соціально-економічні перетворення в Україні і формування соціально орієнтованої ринкової економіки. Соціальна політика в командно-адміністративній і ринковій системах господарювання: загальне і відмінне. Характеристика моделей соціальної політики в державах з ринковою економікою. Соціальні стратегії економічних реформ в Україні. Соціальні наслідки та причини загострення соціальних проблем в Україні в результаті реформ. Проблема вибору моделі соціальної політики в Україні. Стратегії, цілі та пріоритети в соціальній політиці. «Свобода сильним і захист слабких» як головний принцип соціальної політики в нових економічних умовах. Пріоритетні напрями соціальної політики України в перехідний до ринку період.

Тема 3. Нормативно-правове забезпечення соціальної політики в Україні

Наукові засади і наукове забезпечення соціальної політики: необхідність, значення. Соціальні нормативи як відправна точка формування соціальної політики. Структура, класифікація і характеристика соціальних нормативів.

Державні соціальні стандарти- основа нормативно-правового забезпечення соціальної політики. Базовий державний мінімальний соціальний стандарт.

Принципи, цілі і завдання соціальної стандартизації. Система державних соціальних стандартів і нормативів в Україні. Основні та додаткові види державних соціальних гарантій.

Міністерство соціальної політики як суб'єкт реалізації соціально-політичних завдань. Сучасний стан нормативно-правового забезпечення соціальної політики в Україні.

Характеристика основних чинних законодавчих і нормативних актів, що регулюють соціальні відносини. Закони України «Про межу малозабезпеченості», «Про мінімальний споживчий бюджет», «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», «Про оплату праці», «Про зайнятість населення», «Про освіту», «Про пенсійне забезпечення», «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», «Про охорону здоров'я». Нерозв'язані проблеми нормативно-правового забезпечення для розробки та реалізації стратегії і тактики соціальної політики в Україні.

Тема 4. Планування і фінансування розвитку соціальної сфери

Соціальна сфера як підсистема суспільного організму і її роль у вирішенні соціальних проблем. Групи інститутів, що реалізують функції і відносини соціальної сфери. Галузі соціальної сфери (освіта, охорона здоров'я, культура і мистецтво, соціальний захист населення) та їх структура. Напрямки діяльності галузей соціальної сфери. Сутність державного планування та управління розвитком соціальної сфери. Рівні управління соціальною сферою.

Джерела фінансування соціальної сфери. Бюджетне і позабюджетне фінансування розвитку соціальної сфери. Державні соціально-страхові фонди. Нова роль і функції державного і місцевих бюджетів у вирішенні соціальних проблем. Сучасний стан і проблеми розвитку соціальної сфери в Україні.

Завдання і напрямки покращення фінансування соціальної сфери в Україні.

Змістовий модуль 2. Соціальний захист людини як система

Тема 5. Соціальний захист людини як система

Сутність категорій «соціальний захист», «соціальне забезпечення», «соціальна допомога» і «соціальна підтримка» та взаємозв'язок між ними. Співвідношення соціального захисту та його складових. Історичні аспекти розвитку соціального захисту.

Необхідність соціального захисту в умовах ринкової економіки. Соціальний захист як важлива складова соціальної політики.

Принципи, на яких будується система соціального захисту в соціально орієнтованій ринковій економіці.

Соціальний захист як система. Об'єкти і суб'єкти соціального захисту. Види подій, що вимагають соціального захисту та організаційно-правові форми його реалізації.

Загальна характеристика основних складових соціального захисту населення.

Пріоритетні напрямки розвитку соціального захисту в Україні: вдосконалення макроекономічних умов для матеріального самозабезпечення працюючих; створення системи соціального страхування; забезпечення ефективної зайнятості; співіснування і взаємодоповнення систем соціального страхування; вдосконалення державної соціальної допомоги; розвиток суспільної благодійності; здійснення докорінної реформи заробітної плати з метою підвищення ціни робочої сили і створення надійного мотиваційного механізму; розвиток соціальної сфери тощо.

Врахування інтересів специфічних груп населення в реалізації соціального захисту. Вдосконалення організації соціального захисту населення.

Розвиток соціального захисту в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду.

Тема 6. Соціальний захист економічно активного населення

Характеристика категорії «економічно активне населення». Об'єктивна необхідність соціального захисту цієї категорії населення. Схеми соціального захисту економічно активного населення.

Надання економічної свободи громадянам, створення умов для продуктивної праці, для прояву ініціативи, самостійності підприємництва як центральна ланка соціального захисту працюючих. Захист населення від безробіття та захист безробітних. Фонд страхування у разі безробіття. Схеми надання різних допомог по безробіттю в Україні. Додаткові гарантії щодо працевлаштування. Державні гарантії щодо зайнятості, підготовки та перепідготовки кадрів.

Мінімальна заробітна плата та її гарантії в системі соціального захисту. Індиксація заробітної плати працюючих як елемент захисту в умовах інфляції. Компенсація втрати частки заробітної плати у зв'язку із затримкою її виплати. Компенсація ушкодження здоров'я від нещасного випадку та профзахворювання.

Перелік видів допомоги для безробітних у розвинутих країнах.

Характеристика інших складових соціального захисту економічно активного населення (індексація трудових заощаджень, захист інтересів споживачів тощо).

Оцінка сучасного стану соціального захисту економічно активного населення та нагальні проблеми, що потребують вирішення.

Тема 7. Соціально-трудова конфлікти, їх урегулювання та подолання

Соціально-трудова конфлікт у системі соціальних протиріч. Суть і різновиди соціально-трудова конфліктів. Причини та функції соціально-трудова конфліктів. Основні аспекти взаємозв'язку соціально-трудова і соціально-політичних конфліктів.

Умови виникнення конфлікту з конфліктної ситуації і стадії його розвитку.

Методи управління соціально-трудова конфліктами, які сприяють їх подоланню.

Стратегії переговорів (традиційна і колаборативна) у вирішенні конфліктів соціально-трудова характеру.

Посередництво і головні умови досягнення успіху в переговорах.

Страйки як крайній захід колективних трудова суперечок, їх суть, різновиди і проблеми врегулювання та вирішення.

Соціальне партнерство, його примирна функція в досягненні злагоди в колективному трудовому спорі (конфлікті).

Тема 8. Форми захисту соціально вразливих категорій населення

Захист соціально вразливих категорій населення як пріоритетний напрямок соціальної політики і соціального захисту. Диференційований підхід щодо вибору форм і заходів підтримки і захисту соціально вразливих категорій населення.

Державна молодіжна політика. Гарантії соціального захисту молодих громадян. Фінансування молодіжної соціальної політики. Центри соціальних служб для молоді (ЦССМ) та напрями їх діяльності. Види соціальних послуг для молоді в ЦССМ.

Державна допомога сім'ям з дітьми та її види. Форми соціального захисту багатодітних матерів та неповних сімей. Специфічні правові гарантії соціального захисту окремих соціально вразливих верств населення.

Оцінка сучасного стану та пріоритетні напрямки вдосконалення форм захисту соціально вразливих верств населення.

Тема 9. Захист і соціально-трудова реабілітація інвалідів

Поняття інвалідності, її причини та види. Сутність соціальної політики стосовно інвалідів. Правові засади і основні складові соціального захисту інвалідів в Україні.

Соціально-побутові заходи та медико-соціальні аспекти захисту інвалідів.

Гарантії працевлаштування інвалідів. Діюча система квотування робочих місць. Розвиток нетрадиційних, гнучких форм зайнятості інвалідів.

Реабілітаційні програми і заходи щодо активізації життєдіяльності інвалідів. Пенсійне забезпечення інвалідів.

Актуальні проблеми посилення захисту і соціально-трудової реабілітації інвалідів та шляхи їх вирішення.

Тема 10. Державна підтримка сімей з низькими доходами

Доходи населення та їх соціально-політичні виміри. Основні форми, джерела та види доходів населення. Основні причини нерівності доходів населення. Особливості розподілу доходів в Україні.

Крива Лоренца, показники Джинні та децильності як індикатори ступеня нерівності в розподілі доходів і суспільного багатства.

Нормативно-правова база визначення рівня доходу, що дає право на державну допомогу. Прожитковий мінімум як основа соціальних гарантій доходів населення. Прожитковий мінімум, мінімальний споживчий бюджет, межа малозабезпеченості.

Бідність як об'єкт соціальної політики. Поняття та методологічні підходи до оцінки бідності. Межа, рівень та глибина бідності. Крайня форма бідності. Критерії та масштаби бідності в Україні. Межа бідності в Україні.

Причини появи та прогресування бідності в Україні. Регіональна варіація бідності населення в Україні.

Стратегічні напрями подолання бідності. Етапи впровадження стратегії подолання бідності. Світовий досвід боротьби з бідністю.

Адресна соціальна допомога сім'ям з низькими доходами. Соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям. Методика надання субсидій населенню. Динаміка отримувачів державної соціальної допомоги. Оцінка ефективності діючої системи соціальної підтримки сімей з низькими доходами і шляхи її вдосконалення.

Напрями реформування державної соціальної допомоги в Україні.

Тема 11. Державне пенсійне страхування і недержавні пенсійні фонди

Пенсія як соціально-політична категорія. Види пенсій та критерії їх призначення. Солідарна пенсійна система.

Порядок надання пенсій в Україні. Трудові та соціальні пенсії. Пенсії за особливі заслуги перед Україною. Законодавча база пенсійного забезпечення в Україні.

Сучасний стан і проблеми пенсійної системи України. Динаміка диференціації розмірів пенсій в Україні за різними нормативними актами.

Державне пенсійне страхування: його суть і необхідність впровадження в Україні.

Створення трирівневої пенсійної системи — об'єктивна необхідність і стратегічне завдання пенсійного реформування.

Недержавні пенсійні фонди. Базові, страхові й додаткові пенсії.

Мета напрямки і завдання пенсійної реформи. Система пенсійного забезпечення в Україні після реформи. Етапи впровадження пенсійної реформи.

Досвід пенсійного реформування в інших країнах.

Тема 12. Основи формування соціальної політики підприємства

Необхідність посилення захисту населення на рівні підприємства. Поняття і правові основи соціальної політики підприємства.

Об'єкт соціальної політики підприємства (працюючі члени трудового, непрацюючі співробітники, що вийшли на пенсію або перебувають у відпустці (наприклад, декретній, навчальній тощо), члени родин працюючих і непрацюючих співробітників, інші громадяни, яким надаються добровільно соціальні послуги на благодійній основі.

Предмет соціальної політики підприємства, надання грошових і рівноцінних їм послуг працюючим членам колективу підприємства і тим співробітникам, що вийшли на пенсію.

Мета соціальної політики — створення нормальних умов праці та відпочинку для працівників; забезпечення їм безпеки на виробництві, у побуті, місці відпочинку; задоволення і розвиток потреб працівників; зміцнення здоров'я і збільшення тривалості їхнього життя; збереження екосистеми (повітряного басейну, ґрунту, водних ресурсів, флори і фауни).

Принципи та функції соціальної політики на підприємстві. Напрямки та механізми реалізації соціальної політики на підприємстві. Роль профспілок у соціальній політиці підприємства. Вивчення, аналіз і оцінка соціальної політики підприємства за допомогою соціального аудиту.

Змістовий модуль 3. Соціальна політика як системна соціальна технологія

3.1 Соціальна політика як системна соціальна технологія

Соціальна політика — основоположна компонента державного управління.

Найважливіші технології, що використовуються в соціальній політиці, їх сутність. Соціальне прогнозування, соціальне проектування, соціальне планування, управління персоналом, програмно-цільове управління та ін. Стратегічне планування при розробці соціальних програм. Цільове управління та технології організаційного порядку.

Соціальна експертиза і соціальна діагностика. Основні методи соціальної експертизи: діалектичний, аналітичний, синтетичний, спеціальні методи.

3.2 Ефективність соціальної діяльності

Поняття ефективності соціальної діяльності, її суть. Критерії та оцінка ефективності соціальної діяльності. Методи вимірювання соціальних результатів і витрат. Форми вираження величини соціального ефекту. Показник інтелектуалоемності.

3.3 Питання соціальної політики в глобальному контексті

Глобалізація і соціальна політика. Соціальна політика світових структур. Міжнародні організації та формування посткомуністичної соціальної політики. Стан добробуту в світі. Перспективи світової соціальної політики. Порядок реформування світового управління. Реформування ООН.

Фактори зовнішнього середовища, що впливають на соціальну політику. Соціальні перетворення у країнах Західної Європи та США. Структура витрат на соціальні програми у країнах ЄС. Досвід соціальних реформ у країнах СНД і Балтії. Національні основи та особливості формування і реалізації соціальної політики в Японії.

3 Плани семінарських занять та завдання до самостійної роботи

3.1 Тема: Соціальна політика як функція державного управління та її складові

ПЛАН

1. Суб'єкти соціальної політики
2. Об'єкти соціальної політики
3. Держава – головний суб'єкт соціальної політики. Соціальна держава
4. Міжнародні зобов'язання держави в області соціального розвитку

Реферати

1. Еволюція поглядів на роль держави у наданні соціального захисту
2. Політичні партії у структурі суб'єктів соціальної політики
3. Громадські організації як суб'єкти соціальної політики та їх роль в Україні
4. Соціальна політика і соціальна справедливість

Завдання і запитання для самостійної роботи

1. Що таке колективні цілі соціальної політики? Опишіть їх.
2. Чому соціальна політика-фактор злагоди в суспільстві?
3. Наведіть приклади активного впливу людини, особистості на всі сфери життєдіяльності членів суспільства та формування нових ціннісних пріоритетів.
4. Назвіть давно відомі світовій ринковій економіці, але цілком нові для українського суспільства, суб'єкти соціальної політики. Опишіть їх діяльність.
5. Наведіть історичні приклади негативного впливу держави на розвиток соціальної політики.
6. Опишіть вплив суспільства як одного із суб'єктів соціальної політики на її розвиток.
7. Що є запорукою нормального функціонування суб'єктів соціальної політики?
8. Перелічіть основні міжнародні документи, що лягли в основу складових соціальної політики України.
9. Назвіть міжнародні угоди та конвенції ООН та МОП, які знайшли відображення у вітчизняному законодавстві з питань соціальної політики.
10. Назвіть у хронологічному порядку всі статті Конституції України соціально-гуманітарного спрямування.
11. Розкрийте сутність поняття держави загального добробуту.
12. Наведіть приклади глобалізації соціальної політики та місце України в цьому процесі.
13. Як розуміти вираз "державна регулятивна діяльність"?

Контрольні тести

1. **Об'єкти соціального захисту:**
 - а) роботодавці;
 - б) інваліди;
 - в) підприємці;
 - г) представники благодійних організацій;
 - д) маргінали.
2. **Суб'єкти соціальної політики:**
 - а) ринок;
 - б) інформаційні організації;
 - в) фінансові інституції та соціальні спільноти;
 - г) суспільство;
 - д) політичні формування;
 - є) законодавча влада.
3. **Колективні цілі соціальної політики:**
 - а) навчання дорослих;
 - б) перерозподіл коштів урядових і благодійних програм;

- в) розвиток програм малого бізнесу;
- г) створення умов для надання освітніх послуг;
- д) участь у глобалізаційних програмах;
- є) пом'якшення соціальних проблем.

4. Інструменти соціальної політики:

- а) міжнародні конвенції та угоди;
- б) політичні інституції;
- в) підприємницькі організації;
- г) влада;
- д) нефінансові винагороди;
- є) конвенція.

5. Складові соціальної політики:

- а) суспільство;
- б) уряди;
- в) соціальна держава;
- г) ринок;
- д) інформація;
- є) сім'я;
- є) Петиція про права (1628 р., Британія);
- ж) міжнародний трансферт заслуг.

6. Основні заходи активної соціальної політики:

- а) надання прямих бюджетних трансфертів;
- б) створення соціально-економічних умов для заохочення до продуктивної трудової діяльності;
- в) витрати з благодійних фондів;
- г) проплати компенсацій і збільшення кількості пільг;
- д) стимулювання соціального потенціалу.

7. Головними регулятивними функціями соціальної держави є:

- а) повна централізація управління соціальною сферою;
- б) випередження проявів деструктивного та неефективного перебігу певних соціальних процесів та явищ;
- в) визначення джерел фінансування закладів соціальної сфери;
- г) створення умов, необхідних для розвитку та реалізації особистісного потенціалу людини;
- д) розподіл благодійної допомоги.

8. Базовий принцип для досягнення соціальної справедливості:

- а) принцип свободи;
- б) принцип соціальної рівноваги;
- в) принцип гуманності;
- г) принцип зрівняння;
- д) принцип співчуття.

Практичні завдання

1. Зобразіть прояви дії соціальної політики у вигляді тривимірної системи координат (див.рис.1.2): соціальні програми - колективні цілі - об'єкти, або споживачі соціальної політики, врахувавши реальні особливості Вашого регіону (області, району, населеного пункту).

2. Які об'єкти соціальної політики найбільше властиві для Вашого регіону (області, району, населеного пункту)? Дайте їх розгорнену характеристику.

3. Наведіть конкретні приклади дії відповідних інструментів соціальної політики, які застосовуються у Вашому регіоні (області, районі, населеному пункті).

4. Перелічіть у порядку зменшення дієвості інструменти соціальної політики (див. рис. 1.5), які використовуються в Україні загалом та у Вашому регіоні (області, районі, населеному пункті) зокрема.

5. Наведіть розширене тлумачення проявів трьох понять (організаційного впровадження, фінансового забезпечення та недостатньої законослухняності громадян), які не дають змоги нинішній нормативно-правовій базі певною мірою вирішувати питання соціального захисту населення України. Запропонуйте, як змінити ситуацію на краще.

6. Охарактеризуйте сучасну соціальну політику України з позиції держави загального добробуту.

7. На прикладі Вашого регіону (області, району, населеного пункту) покажіть вплив інших галузей на розвиток соціальної політики. Які з цих впливів найсуттєвіші?

8. Поясніть, чому соціальну політику слід вважати політичним та економічним стабілізатором суспільства. Наведіть приклади цього, які мали місце у Вашому регіоні (області, районі, населеному пункті).

9. Проведіть аналіз соціально-трудової сфери Вашого регіону (області, району). Використайте матеріал підрозділу 1.4 та рис. 1.3.

10. Опишіть тип соціальної політики Української держави залежно від сучасного стану суспільства.

3.2 Тема: Соціальна політика як суспільна теорія і практика

П Л А Н

1. Сутність і основна мета соціальної політики
2. Принципи соціальної політики
3. Функції соціальної політики
4. Різноманітність моделей соціальної політики
5. Тенденції змін моделей соціальної політики

Реферати

1. Гуманістична складова соціальної політики в умовах економічних трансформацій
2. Соціальні проблеми як об'єкт соціальної політики
3. Зв'язок між соціальною політикою і соціальною безпекою держави

Завдання і запитання для самостійної роботи

1. Що таке система соціальної безпеки та на яких принципах вона ґрунтується?
2. Що таке держава загального добробуту?
3. Які основні особливості соціальної держави консервативного типу?
4. Які основні особливості соціальної держави ліберального типу?
5. Які основні особливості соціалістичної (соціал-демократичної) моделі соціальної держави?
6. Охарактеризуйте основні чинники, котрі повинна забезпечувати соціальна держава.
7. Якими є механізми впливу інституцій соціальної політики на фізичну особу?
8. У чому полягає відмінність між індивідом і фізичною особою?
9. У чому особливості організації соціального захисту у повоєнній Європі?
10. Охарактеризуйте модель соціальної політики Бісмарка.
11. Охарактеризуйте модель соціальної політики Беверіджа.
12. Що таке принцип розподільчої справедливості?
13. Які основні засади соціал-демократичної моделі соціальної політики?
14. Які основні засади ліберальної моделі соціальної політики?
15. Які основні засади консервативної (континентально-європейської) моделі соціальної політики?
16. Які основні засади католицької моделі соціальної політики?
17. Що таке конвергенція європейської соціальної політики?
18. Яка модель соціальної політики є найперспективнішою: консервативна, соціал-демократична чи конвергентна? Чому?

Контрольні тести

- 1. Принцип консервативної моделі соціальної політики:**
 - а) державна соціальна допомога;
 - б) гнучкість соціального захисту;
 - в) ідея допоміжності;
 - г) надання соціальних послуг на добровільних засадах;
 - д) публічно-правова форма організації страхування.
- 2. Зваженість соціальної політики полягає в:**
 - а) збільшенні сукупного доходу населення;
 - б) пом'якшенні рівня бідності;

- в) зменшенні розшарування суспільства;
- г) створенні стабільної та надійної соціальної бази для розвитку ринкових і соціальних перетворень, формуванні умов, що гарантують соціальну безпеку, самодостатності;
- д) розробці ефективних механізмів подолання суспільних негараздів.

3. Дуалізація держави означає:

- а) створення нових робочих місць;
- б) поглиблення розшарування населення за рівнем доходів;
- в) забезпечення соціальних прав маргіналів за рахунок ринку праці;
- г) станова стратифікація членів суспільства;
- д) забезпечення потреб незайнятого населення за рахунок самоврядних органів та благодійних внесків.

4. Основні інструменти впливу на індивіда з боку держави, ринку та громадянського суспільства:

- а) обмеження політичної свободи, ціни, маргіналізація;
- б) влада, гроші, солідарність;
- в) стимулювання людського потенціалу, трансфери, благодійність;
- г) політичний вибір, ціни, розвиток підприємництва;
- д) зростання самостійності, влада, інформація.

5. Уперше пенсійне забезпечення на основі соціального страхування було запроваджене в:

- а) Канаді (1895);
- б) Німеччині (1889);
- в) Росії (1916);
- г) Німеччині (1838);
- д) Великобританії (1898).

6. На півдні Європи серед інституцій соціальної політики домінують:

- а) громада,
- б) ринок,
- в) спеціальні комісії,
- г) держава,
- д) соціальне партнерство.

7. Основне завдання та функція соціальної держави:

- а) охорона довкілля;
- б) формування сприятливого для особи життєвого середовища;
- в) рух до досягнення у суспільстві соціальної справедливості;
- г) надання кожному роботи та інших засобів до існування;
- д) послаблення майнового розшарування в суспільстві.

Практичні завдання

1. Визначте, якими з можливих ресурсів — влада, гроші, солідарність і стійкість володіють кожна зі сфер, та впишіть їх у таблицю:
2. Класифікуйте моделі соціальної політики: соціал-демократичну, консервативну, ліберальну та католицьку за системою Комісії Європейського Співтовариства, враховуючи їхні спільні ознаки. Результати впишіть у таблицю.
3. Яка, на Вашу думку, модель соціальної політики (консервативна, соціал-демократична, ліберальна чи конвергентна) найбільш прийнятна для впровадження і розвитку в Україні? І чи можна беззастережно перенести ці моделі на інший ґрунт? Аргументуйте свою відповідь та подайте своє бачення цієї проблеми.
4. Користуючись правилами Оксфордських дебатів, оцініть можливості застосування моделей соціальної політики — консервативної, соціал-демократичної, ліберальної чи конвергентної або їх елементів для впровадження в Україні.

3.3 Тема: Становлення ринкової економіки в Україні та зміни в соціальній політиці

ПЛАН

1. Соціальні наслідки та причини загострення соціальних проблем в Україні в результаті реформи
2. Проблема вибору моделі соціальної політики в Україні
3. Стратегії, цілі й пріоритети в соціальній політиці
4. Пріоритетні напрями соціальної політики України в перехідний до ринку період

Завдання і запитання для самостійної роботи

1. Охарактеризуйте концептуальні засади сучасної соціальної політики України.
2. Охарактеризуйте доцільність визначення пріоритетів у використанні коштів для вирішення програм і завдань соціальної політики з урахуванням сучасного економічного стану в Україні та його змін на краще в майбутньому.
3. Що таке компенсаційні кроки з індексації заробітної плати працівникам бюджетної сфери? їх сутність і результативність.
4. Поясніть, що таке соціальна апатія?
5. Як Ви розумієте термін „соціальне утриманство”.
6. Назвіть основні стратегічні напрями сучасної соціальної політики України.
7. Поясніть такі концептуальні засади сучасної соціальної політики України, як реалізм, науковість, правонаступництво.

8. Поясніть, чому однією із засад сучасної соціальної політики України повинно бути врахування тендерних питань.
9. Що входить до комплексу заходів, спрямованих на поглиблення соціально орієнтованої економіки в нашій державі?
10. Яким чином забезпечується максимальна зваженість у соціальній політиці?
11. Як державна політика доходів впливає на життєвий рівень населення? Охарактеризуйте сучасний стан державної політики доходів в Україні.
12. Назвіть основні документи законодавчо-нормативної бази та нормативних актів, які стосуються розвитку соціальної політики нашої держави після 2001р.
13. Що таке механізми реалізації сучасної соціальної політики?

Контрольні тести

1. До концептуальних засад сучасної соціальної політики України належать:

- а) науковість, пенсійна реформа, подолання патерналістської психології;
- б) реалізм, достатнє кадрове забезпечення, страхова реформа;
- в) політика доходів, комплексність, адресність соціальних допомог;
- г) врахування тендерних питань, досягнення соціальної злагоди, достатнє інформаційне забезпечення;
- д) науковість, врахування тендерних питань, достатнє правове, ресурсне, кадрове та інформаційне забезпечення.

2. Стратегічними напрямками сучасної національної соціальної політики є:

- а) врахування територіальних особливостей суспільного буття українського народу;
- б) зміна відносин між державним та місцевими бюджетами;
- в) підвищення частки платних послуг у соціальній сфері;
- г) забезпечення ефективної зайнятості працездатного населення;
- д) формування системи мінімальних соціальних стандартів (СД МСС).

3. До заходів державної політики доходів належить:

- а) збільшення частки платних послуг у соціальній сфері;
- б) реформування систем оплат праці, запровадження погодинної форми оплати праці;
- в) формування пріоритетів і механізмів акумулювання валютних коштів;
- г) розвиток самодостатніх елементів соціального страхування;
- д) правильне використання форм і методів директивного управління.

4. Базовим державним соціальним стандартом в Україні вважається

- а) неоподаткований мінімум;
- б) середня заробітна платня;

- в) прожитковий мінімум;
- г) мінімальна заробітна платня;
- д) мінімальний продуктовий кошик.

5. Частка заробітної платні в загальній собівартості виготовлення умовної одиниці продукції в Україні становить:

- а) 40—50%;
- б) 50—65%;
- в) 8—10%;
- г) 15—20%;
- д) 20—30%.

6. Комплексність соціальної політики передбачає:

- а) створення умов для альтернативної та незалежної діяльності усіх елементів суб'єктів соціальної політики;
- б) створення умов для зміцнення соціальної безпеки людини;
- в) створення вигідних умов для соціально-економічної діяльності потенційно активних членів суспільства;
- г) подальше вдосконалення соціального управління;
- д) реформування системи доходів населення.

7. Принцип єдності організаційних і самоорганізаційних засад у реалізації соціальної політики передбачає:

- а) об'єднання зусиль різноманітних суб'єктів соціальної політики з метою формування системи соціальних цінностей;
- б) перебудову її організаційної структури шляхом створення швидкореагуючих механізмів відносин її суб'єктів;
- в) використання результатів реалізації соціальної програми в інтересах конкретної людини;
- г) підтримку підприємливих членів суспільства;
- д) орієнтацію трудових ресурсів на власні сили.

Практичні завдання

1. Наведіть приклади невідповідності між цінами на товари і послуги і вартістю робочої сили, що витрачається на їх вироблення, які є у Вашому регіоні (області) та в Україні загалом. Подайте Ваше бачення шляхів зміни державної політики доходів.

2. Використовуючи матеріали підрозділу 11.4, аргументуйте, які з перелічених принципів реалізації соціальної політики найбільш властиві сучасній соціальній політиці України та які ще не втілені в життя повною мірою.

3. Подайте найбільш дієві, на Вашу думку, шляхи формування внутрішніх джерел ініціювання мотивації соціально-економічної діяльності сучасного громадянина України.

4. Що, на Вашу думку, необхідно зробити, щоб рівень розвитку соціальної політики був не лише наслідком, а й фактором прискорення економічного розвитку нашої держави та Вашого регіону? Аргументуйте.

5. Як, на Вашу думку, українська національна ідея впливає на ефективність соціальної політики України? Аргументуйте.

3.4 Тема: Нормативно-правове забезпечення соціальної політики в Україні

ПЛАН

1. Організаційно-правова структура соціальної політики і соціального захисту
2. Органи законодавчої та виконавчої влади держави, які формують засади та напрямки соціальної політики
3. Роль органів місцевого самоврядування та місцевої виконавчої влади в реалізації програм соціального розвитку території
4. Роль та особливість Міністерства соціальної політики України у системі державної виконавчої влади
5. Роль комітетів Верховної Ради України у розробці заходів та програм з проблем соціальної політики

Завдання і запитання для самостійної роботи

1. Що таке організаційно-правова структура соціальної політики? Назвіть її компоненти.
2. Яким чином організовується взаємодія органів місцевої влади з метою реалізації соціальних програм їх території.
3. Опишіть стан кадрового забезпечення соціальної політики.
4. Проведіть аналіз складових фінансового забезпечення соціальної політики на сучасному етапі.
5. Проведіть аналіз складових організаційного забезпечення соціальної політики на сучасному етапі.
6. Проведіть аналіз складових інформаційного забезпечення соціальної політики на сучасному етапі.
7. Визначте основні принципи реалізації світової соціальної політики та оцініть їх значення для розвитку національної соціальної політики.
8. Покажіть, до яких наслідків призводить ігнорування принципу єдності об'єктивного та суб'єктивного в соціальній політиці.
9. Опишіть роль принципу взаємозв'язку об'єктивної соціальної саморегуляції та цілеспрямованості у здійсненні соціальної політики.
10. У чому полягає комплексність реалізації завдань соціальної політики?
11. Який зв'язок між дією принципу пріоритету соціальних інтересів людини та її соціальною безпекою?

12. Розкрийте суть принципу єдності організаційних і самоорганізаційних засад у реалізації соціальної політики.

13. Розкрийте суть принципу єдності централізованих та децентралізованих засад у реалізації соціальної політики.

Контрольні тести

1. Адміністрація Президента України:

а) контролює виконання державних програм соціального розвитку;

б) формує засади і напрями розвитку державної соціальної політики;

в) розробляє заходи з реалізації основних завдань розвитку соціальної політики;

г) реалізує заходи соціальної політики;

д) координує роботу органів місцевого самоврядування з питань упровадження заходів соціальної політики.

2. Головним органом з розробки заходів і впровадження основних завдань соціальної політики є:

а) Верховна Рада України;

б) державні комітети України;

в) Міністерство праці та соціальної політики України;

г) Кабінет Міністрів України

д) постійні комітети Верховної Ради України.

3. Розробкою та реалізацією завдань державної соціальної політики займається (займаються):

а) Верховна Рада України;

б) міністерства України;

в) державні комітети України;

г) місцеві державні адміністрації;

д) постійні комітети Верховної Ради України.

4. Режими і методи виплати пенсій в Україні регулюються нормативно-правовими актами:

а) Кабінету Міністрів України;

б) Міністерства праці та соціальної політики України;

в) Міністерства фінансів України;

г) Міністерства зв'язку України;

д) Пенсійного фонду України;

є) Державного комітету України у справах ветеранів.

5. Сільські (селищні) відділи (центри) соціального захисту надають наступні соціальні послуги:

а) виплачують пенсії;

б) інформують населення сільських територій з питань соціального захисту;

в) виплачують субсидії;

- г) виплачують соціальні допомоги;
- д) надають медичні послуги;
- ж) виплачують субсидії.

6. До недержавних інституцій соціального захисту належать:

- а) асоціації підприємств;
- б) громадські організації;
- в) органи системи соціального партнерства;
- г) комерційні банки;
- д) профспілки.

7. До органів системи соціального партнерства належать:

- а) підприємці, комерційні банки, профспілки;
- б) профспілки, громадські організації, держава;
- в) наймані робітники, державні службовці, благодійні фонди;
- г) держава, профспілки, асоціації підприємців;
- д) самозайняті працівники третього сектору, держава.

8. Соціальний працівник — це:

- а) працівник служби соціального захисту;
- б) соціальний інспектор;
- в) фахівець з вирішення соціальних проблем;
- г) фахівець з високим рівнем компетентності у широкому колі практичних соціальних проблем, знанням соціальних і правничих наук, умінням і практичними навичками комунікацій, посередництва та представництва;
- д) працівник Пенсійного фонду України.

9. Упровадження інформаційних технологій в систему соціальної політики забезпечує:

- а) прискорення надання соціальних послуг;
- б) створення сучасної корпоративної системи документування управлінської діяльності;
- в) підвищення рівня соціального обслуговування населення;
- г) налагодження соціального партнерства;
- д) реформування пенсійної системи.

Практичні завдання

1. Охарактеризуйте механізми активного впливу на соціальне поле діяльності сільських, селищних відділів (центрів) соціального захисту населення. Наведіть конкретні приклади діяльності таких підрозділів на території Вашого регіону (області, району).

2. Наведіть приклади прояву соціального партнерства (соціального діалогу) в сучасній соціальній політиці на прикладі Вашого регіону (області, району, населеного пункту).

3. Реалізація яких соціальних програм належить до компетенції місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування?

Заповніть таблицю, вказуючи конкретні питання відповідного владного рівня:

4. Користуючись офіційними даними оцініть ефективність функціонування системи соціального захисту у Вашому регіоні (області, районі, населеному пункті). Сформулюйте Ваші пропозиції щодо удосконалення її елементів.

3.5 Тема: Планування й фінансування розвитку соціальної сфери

ПЛАН

1. Законодавча нормативна база, яка регламентує фінансування соціальних витрат
2. Соціальний бюджет як головний інструмент соціальної політики
3. Основні аспекти фінансування соціальної політики
4. Джерела фінансування соціальної політики
5. Методи фінансування соціальної політики
6. Напрями фінансування соціальної політики

Реферати:

1. Соціальна сфера як підсистема суспільного організму та її роль у вирішенні соціальних проблем.
2. Сучасний стан і проблеми розвитку соціальної сфери в Україні

Завдання і запитання для самостійної роботи

1. Розкрийте суть бюджетної системи України з позицій соціальної політики.
2. Деталізуйте основні джерела фінансування соціальної політики.
3. Подайте детальну характеристику основних напрямів фінансування соціальної політики.
4. Наведіть приклади бюджетної підтримки соціальної політики.
5. Охарактеризуйте шляхи формування зовнішніх джерел фінансування соціальної політики.
6. Охарактеризуйте причини, які необхідно враховувати під час визначення порядку розподілу доходів і видатків між окремими ланками бюджетної системи.
7. Які види податків мають соціально-економічний характер? Охарактеризуйте способи їх формування.
8. Назвіть основні соціальні напрями вдосконалення податкової системи України.
9. Якими є соціально-економічні переваги і недоліки розширення непрямих податків?
10. Якими є соціально-економічні переваги та недоліки податкових пільг?
11. Деталізуйте основні напрями фінансування соціальної політики

України.

12. Назвіть шляхи удосконалення місцевого оподаткування та розкрийте його роль у наповненні соціального бюджету.
13. Охарактеризуйте сутність національної податкової системи та її роль у фінансуванні соціальної політики.
14. Назвіть законодавчо-нормативні акти загального характеру, які регулюють бюджетні відносини в Україні.
15. Охарактеризуйте виплати відповідним об'єктам соціальної політики за джерелами фінансових надходжень і назвіть ці джерела.
16. Яким чином сформовано механізми відрахувань на соціальне та пенсійне забезпечення для працівників агропромислової галузі?
17. Що таке "статутні" Закони України з питань соціального захисту? Як Ви ставитеся до їх запровадження та дії.
18. Що покладено в основу прогнозних розрахунків соціального бюджету України?
19. Розкрийте методикау обґрунтування видатків на адресну допомогу населенню.
20. Розкрийте методикау обґрунтування видатків на виплату компенсацій населенню.
21. Назвіть основні видатки бюджетних коштів на утримання установ соціальної сфери.
22. У чому основна суть проблеми фактичного фінансування програм і заходів соціальної політики?

Контрольні тести

1. До джерел фінансування соціальної політики належать:

- а) прибутковий податок з громадян;
- б) капітальна конверсія;
- в) бюджет комунального підприємства;
- г) часткові, зменшені, перехідні субсидії;
- д) платні позики.

2. До методів фінансування соціальної політики належать:

- а) фінансові трансферти;
- б) місцеві фонди;
- в) правові заслуги;
- г) особисті та сімейні зобов'язання;
- д) платні послуги.

3. Основні напрями бюджетної політики України визначаються:

- а) законодавчо-нормативними актами загального характеру;
- б) Бюджетним кодексом України;
- в) Бюджетною резолюцією на відповідний рік;
- г) щорічним Законом України "Про Державний бюджет України".

4. Бюджет Фонду соціального захисту інвалідів формується за рахунок:

- а) дотацій місцевого бюджету;
- б) відтворення позабюджетних коштів Фонду;
- в) бюджетних компенсацій;
- г) вільних бюджетних коштів;
- д) бюджетних позичок;
- є) благодійних внесків.

5. Пільги ветеранам війни фінансуються:

- а) за рахунок Фонду соціального страхування;
- б) за рахунок Фонду соціального захисту інвалідів;
- в) державного та місцевого бюджетів;
- г) місцевого бюджету;
- д) Державного бюджету України.

6. В основу алгоритму прогнозних розрахунків витрат, пов'язаних з ліквідацією наслідків аварії на ЧАЕС, покладено:

- а) експертні висновки;
- б) фактичні витрати;
- в) результати соціологічних досліджень;
- г) інтерполяційні дані;
- д) результати регресивного аналізу.

7. До податків соціально-економічного характеру належать:

- а) готельний збір;
- б) страхові внески;
- в) особисті та соціальні внески;
- г) земельний податок;
- д) трансферти.

8. До захищених статей видатків Державного бюджету України належать:

- а) придбання медикаментів і перев'язувальних матеріалів для населення;
- б) гарантований чи субсидований приватний кредит;
- в) заробітна плата працівникам виробничих галузей за списком № 1;
- г) часткові, зменшені, перехідні субсидії;
- д) оплата праці працівників агропромислового комплексу.

9. До зведеного бюджету області входять:

- а) зведені бюджети районів;
- б) зведені бюджети районів, зведені бюджети міст районного значення;
- в) зведені бюджети районів, зведені бюджети міст обласного та районного значення;
- г) показники обласного бюджету, зведені бюджети районів і зведені бюджети міст обласного значення;

д) показники обласного бюджету, зведені бюджети районів, бюджети міст, селищні та сільські бюджети.

10. Соціальні виплати на утримання закладів соціального захисту розраховуються шляхом:

- а) застосування прогностичних показників;
- б) індексації відповідних планових показників бюджету поточного року;
- в) інтерполяції відповідних показників за три попередніх роки;
- г) врахування фактичних витрат;
- д) застосування експертних оцінок.

Практичні завдання

1. Згрупуйте податки соціально-економічного характеру які справляються на території Вашого регіону (області, району, населеного пункту) залежно від їх частки в загальному обсязі оподаткування. Подайте аналіз цих податків.
2. Проаналізуйте виконання законодавства про захищені статті видатків Державного бюджету України на поточний рік на прикладі Вашого регіону (області, району, населеного пункту). Які статті видатків не виконуються, чому?
3. Фінансування програм і заходів соціальної політики — це суто видаткова частина бюджету. Чи варто тоді говорити про доходи, джерела фінансування цієї сфери? Чи доцільно розглядати сумісно розподіл доходів і видатків державного та місцевого бюджетів на соціальну політику? Аргументуйте.
4. Податкові пільги завжди сприймаються як значний економічний важіль і стимул до розвитку виробничої сфери. А чи ефективні ці пільги з точки зору наповнення фінансування соціальної політики? Аргументуйте.
5. Аргументуйте Ваше ставлення до законодавчого запровадження низки соціальних пільг для певних категорій одержувачів. Наскільки ефективні ці пільги у Вашому регіоні (області, районі, населеному пункті)? Що, на Вашу думку, необхідно зробити в системі національної соціальної політики, щоб компенсувати ті витрати, які зараз спрямовуються на надання пільг?
6. Використовуючи конкретні відомості про виконання бюджету, участь бюджетів, структуру та динаміку витрат державного та місцевого бюджетів Вашого регіону (області, району, населеного пункту), проаналізуйте основні напрями фінансування соціального захисту населення території.
7. Що повинно бути первинним у фінансуванні соціальної політики: податки і доходи чи соціальний бюджет і соціальні видатки? Аргументуйте.

8. Назвіть фінансові потоки, які беруть участь у формуванні фінансових ресурсів соціальної сфери Вашого регіону (області, району, населеного пункту).

9. Аргументуйте економічну сутність позабюджетних державних і недержавних соціальних фондів. Які з цих фондів діють на території Вашого регіону (області, району, населеного пункту)? Опишіть їхню діяльність.

3.6 Тема: Формування та інструменти соціальної політики

ПЛАН

1. Передумови формування соціальної політики в Україні:
 - а) історичні передумови та сучасна ситуація;
 - б) ціннісні та культурні передумови;
 - в) політичні передумови;
 - г) економічні передумови
2. Етапи формування соціальної політики
3. Характеристика основних інструментів соціальної політики

Реферати:

1. Модель соціального бюджету як головний інструмент соціальної політики.
2. Вплив політичної кон'юнктури на прийняття соціальних програм
3. Творче і комплексне застосування інструментів соціальної політики – умова успіху

Завдання і запитання для самостійної роботи

1. Що призвело до сучасної диференціації соціальної структури українського суспільства? Проаналізуйте події.
2. Що є основою соціальної рівності?
3. У чому різниця понять "егалітарної" та "елітарної" рівності?
4. Чи правильний вираз "соціальна справедливість"?
5. Розшифруйте „домашню" нерівність.
6. Охарактеризуйте модель громадянської нерівності.
7. Охарактеризуйте модель ринкової нерівності.
8. Що таке виробнича нерівність?
9. Витлумачте поняття соціальної політики з позицій соціальної справедливості.
10. Що таке концепція соціальної рівноваги?
11. Що таке колективні цілі соціальної політики? Опишіть їх.
12. Чому соціальна політика — фактор злагоди в суспільстві?
13. Наведіть приклади активного впливу людини, особистості на всі сфери життєдіяльності членів суспільства та формування нових ціннісних

пріоритетів.

14. Назвіть давно відомі світовій ринковій економіці, але цілком нові для українського суспільства, суб'єкти соціальної політики. Опишіть їх діяльність.

15. Наведіть історичні приклади негативного впливу держави на розвиток соціальної політики.

16. Як розуміти вираз "державна регулятивна діяльність"?

17. У чому полягає роль соціального моніторингу для успішної реалізації мети соціальної політики?

18. Як проявляється зміщення акцентів від державної благодійності до приватної та громадської діяльності в сучасній соціальній політиці?

19. Опишіть межу переходу людини зі стану об'єкта в суб'єкт соціальної політики і навпаки.

20. У чому різниця значень термінів "людина", "особистість" та "індивідуальність"? Опишіть взаємопереходи між ними.

Контрольні тести

1. Об'єкти соціального захисту:

- а) роботодавці;
- б) інваліди;
- в) підприємці;
- г) представники благодійних організацій;
- д) маргінали.

2. Суб'єкти соціальної політики:

- а) ринок;
- б) інформаційні організації;
- в) фінансові інституції та соціальні спільноти;
- г) суспільство;
- д) політичні формування;
- є) законодавча влада.

3. Колективні цілі соціальної політики:

- а) навчання дорослих;
- б) перерозподіл коштів урядових і благодійних програм;
- в) розвиток програм малого бізнесу;
- г) створення умов для надання освітніх послуг;
- д) участь у глобалізаційних програмах;
- є) пом'якшення соціальних проблем.

4. Інструменти соціальної політики:

- а) міжнародні конвенції та угоди;
- б) політичні інституції;
- в) підприємницькі організації;
- г) влада;
- д) нефінансові винагороди;

є) конвенція.

5. Складові соціальної політики:

- а) суспільство;
- б) уряди;
- в) соціальна держава;
- г) ринок;
- д) інформація;
- є) сім'я;
- є) Петиція про права (1628 р., Британія);
- ж) міжнародний трансферт заслуг.

6. Основні заходи активної соціальної політики:

- а) надання прямих бюджетних трансфертів;
- б) створення соціально-економічних умов для заохочення до продуктивної трудової діяльності;
- в) витрати з благодійних фондів;
- г) проплати компенсацій і збільшення кількості пілг;
- д) стимулювання соціального потенціалу.

7. Головними регулятивними функціями соціальної держави є:

- а) повна централізація управління соціальною сферою;
- б) випередження проявів деструктивного та неефективного перебігу певних соціальних процесів та явищ;
- в) визначення джерел фінансування закладів соціальної сфери;
- г) створення умов, необхідних для розвитку та реалізації особистісного потенціалу людини;
- д) розподіл благодійної допомоги.

8. Базовий принцип для досягнення соціальної справедливості:

- а) принцип свободи;
- б) принцип соціальної рівноваги;
- в) принцип гуманності;
- г) принцип зрівняння;
- д) принцип співчуття.

Практичні завдання

1. Зобразіть прояви дії соціальної політики у вигляді тривимірної системи координат: соціальні програми — колективні цілі — об'єкти, або споживачі соціальної політики, врахувавши реальні особливості Вашого регіону (області, району, населеного пункту).

2. Які об'єкти соціальної політики найбільше властиві для Вашого регіону (області, району, населеного пункту)? Дайте їх розгорнену характеристику.

3. Наведіть конкретні приклади дії відповідних інструментів соціальної політики, які застосовуються у Вашому регіоні (області, районі, населеному пункті).

4. Перелічіть у порядку зменшення дієвості інструменти соціальної політики, які використовуються в Україні загалом та у Вашому регіоні (області, районі, населеному пункті) зокрема.

5. Наведіть розширене тлумачення проявів трьох понять (організаційного впровадження, фінансового забезпечення та недостатньої законослухняності громадян), які не дають змоги нинішній нормативно-правовій базі певною мірою вирішувати питання соціального захисту населення України. Запропонуйте, як змінити ситуацію на краще.

6. Охарактеризуйте сучасну соціальну політику України з позиції держави загального добробуту.

7. На прикладі Вашого регіону (області, району, населеного пункту) покажіть вплив інших галузей на розвиток соціальної політики. Які з цих впливів найсуттєвіші?

8. Поясніть, чому соціальну політику слід вважати політичним та економічним стабілізатором суспільства. Наведіть приклади цього, які мали місце у Вашому регіоні (області, районі, населеному пункті).

9. Проведіть аналіз соціально-трудової сфери Вашого регіону (області, району).

10. Опишіть тип соціальної політики Української держави залежно від сучасного стану суспільства.

3.7 Тема: Соціальний захист людини як система

ПЛАН

1. Поняття соціального захисту. Соціальний захист і соціальне забезпечення
2. Історія розвитку соціального захисту
3. Система соціального захисту в Україні
4. Міжнародний досвід соціального захисту в країнах західної і східної Європи

Реферати

1. Зміст реформування системи соціального обслуговування.
2. Удосконалення системи соціального захисту інвалідів, ветеранів війни та праці.
3. Соціальний захист громадян, що страждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Завдання і запитання для самостійної роботи

1. Сутність системи соціального захисту.
2. Яким чином різні програми соціального захисту (соціальної допомоги, соціального страхування та соціальної справедливості) пов'язані в реальному житті?

3. Коли термін "соціальне забезпечення" було витіснено терміном "соціальний захист"? Яка між ними різниця?
4. У чому полягає мета соціального захисту щодо окремої людини (фізичної особи) та щодо суспільства загалом?
5. У чому полягає лікувальна функція соціального захисту?
6. У чому полягає запобіжна функція соціального захисту?
7. Назвіть та охарактеризуйте класичні складові соціального захисту.
8. Що таке значущість системи соціального захисту?
9. Що таке багатовимірність моделі соціального захисту?
10. Чому теоретичні засади соціального захисту не можуть бути кількісно детерміновані?
11. Наведіть найбільш відомі приклади прояву соціальної справедливості у світовій практиці.
12. Яким чином рання імунізація пов'язана із соціальним захистом?
13. Що таке цілісність соціального захисту?
14. Поясніть динамічність моделі соціального захисту.
15. Яку роль відіграє соціальний захист у вихованні підростаючого покоління в державницькому дусі.
16. У чому полягають проблеми розподілу фінансових ресурсів на соціальний захист за сучасних умов розвитку українського суспільства?
17. Якою є мета соціального захисту?
18. Що таке соціальні негаразди?
19. Що таке гуманітарний захист?
20. Поясніть значення терміна "гуманітарна катастрофа".
21. Який зв'язок між соціальним захистом і соціальною безпекою?
22. Що таке соціальна безпека людини?
23. У чому проявляється дієвість системи соціальної безпеки?
24. У чому сутність політики соціальної безпеки?
25. У чому зв'язок між соціальною безпекою та національною безпекою України?

Контрольні тести

1. Соціальний захист — це:

- а) комплекс організаційно-правових та економічних заходів, спрямованих на забезпечення життя, здоров'я та добробуту населення за конкретних економічних умов;
- б) один із компонентів людського розвитку;
- в) комплекс економічних заходів, спрямованих на забезпечення життєвих потреб людини;
- г) програми забезпечення добробуту людини;
- д) складова соціального страхування.

2. Соціальна безпека — це:

- а) політика створення нормального життєвого рівня населення;

- б) попередження загроз, що діють за межами соціальної сфери;
- в) система організаційно-правових та економічних заходів з реалізації економічної незалежності індивіда;
- г) система організаційно-правових та економічних заходів з реалізації соціальних інтересів щодо формування демографічної ситуації, забезпечення генофонду держави та трансформації трудових ресурсів відповідно до ринкових вимог;
- д) один із елементів гуманітарного захисту людини.

3. Основні складові системи соціального захисту:

- а) соціальні трансферти, соціальна допомога, соціальна злагода;
- б) соціальна допомога, соціальне страхування, соціальний добробут;
- в) соціальне страхування, соціальна справедливість, соціальна допомога;
- г) соціальна допомога, соціальне страхування, соціальна рівність.

4. Соціальна допомога — це:

- а) витрати на навчання дітей віком до 19 років;
- б) допомога у випадку загального захворювання;
- в) соціальна пенсія;
- г) допомога у випадку трудового каліцтва;
- д) допомога у випадку втрати годувальника;
- є) соціальні послуги для людей похилого віку, одиноких, немічних, інвалідів.

5. Соціальна справедливість — це:

- а) допомога на поховання;
- б) допомога при втраті годувальника;
- в) соціальна пенсія;
- г) допомога на дітей одиноким матерям;
- д) компенсації дітям і батькам, що постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС;
- є) допомога з безробіття.

6. До соціального захисту належать:

- а) страхування життя;
- б) страхування житла;
- в) дотації органам місцевого самоврядування;
- г) збільшення людського капіталу;
- д) допомога з догляду за дитиною до 8-річного віку;
- є) соціальні компенсації постраждалим від непередбачуваних подій.

7. Модель соціального захисту повинна бути:

- а) самодостатньою, ефективною, адекватною, недорогою;
- б) структурованою, динамічною, цілісною, багатовимірною;
- в) регіональною, національною, фрагментарною, базисною;
- г) самодостатньою, транснаціональною, глобалізованою.

Практичні завдання

1. Користуючись даними статистики опишіть можливий (фактичний) розвиток негативних соціальних негараздів Вашого регіону (області, району, населеного пункту).

2. Опишіть динаміку розвитку соціальних прерогатив на прикладі України та Вашого регіону (області, району, населеного пункту).

3. Проаналізуйте наведені в державному бюджеті показники та спрогнозуйте можливі соціальні наслідки для України.

4. Охарактеризуйте вплив рівня соціально-економічного розвитку України на сім аспектів здоров'я людини.

5. Зробіть аналіз можливих соціальних небезпек, що виникають на національному та Вашому регіональному рівнях. Охарактеризуйте їх вплив на Ваше особисте, громадянське та державне існування.

7. Перелічіть основні рудименти, що залишилися від планованої економіки радянських часів, та опишіть їхній вплив на розвиток національної системи соціального захисту.

8. Організація соціального захисту сім'ї. Проведіть аналіз описаної ситуації та з'ясуйте, чи може сім'я, життєва ситуація якої описана нижче, претендувати на отримання державної соціальної допомоги? Які кроки для цього необхідно зробити?

Ситуація: "Мати-одиначка, яка виховує двох дітей 7 та 12 років, перебуває в скрутному економічному становищі. Безробітна. Рік тому у цієї сім'ї згорів будинок і вона винаймає куток у родичів, які вже далі не хочуть його надавати. Винаймати іншу квартиру, чи, тим більше, купити сім'я не може через відсутність коштів. Районна влада не в стані вирішити їхнє житлове питання. Цим людям нікуди іти, вони втомлені від численних принижень та поневірянь. Як можна їм допомогти або порадити, що робити далі?"

9. Запропонуйте найбільш дієві політичні та організаційні рішення, необхідні для формування ефективності системи соціального захисту в Україні.

3.8 Тема: Соціальний захист економічно активного населення

ПЛАН

1. Система соціального захисту економічно-активного населення
2. Поняття ринку праці та робочої сили
3. Зайнятість і реалізація трудової активності. Види зайнятості
4. Безробіття, його види та форми

Реферати

1. Шляхи зниження безробіття: світовий досвід
2. Ринок праці і міграційні процеси в Україні
3. Види допомоги для безробітних у розвинутих країнах світу

Завдання і запитання для самостійної роботи

1. У чому полягає різниця між ринком праці і ринком робочої сили?
2. Чим визначається пропозиція праці?
3. Основні відмінності у функціонуванні ринку праці за адміністративно-командної та ринкової економічної систем.
4. Хто входить до складу робочої сили?
5. У чому різниця між робочою силою та трудовими ресурсами?
6. Який показник повинен бути базовим при розробці заходів управління ринком праці?
7. Що характеризує рівень трудової активності?
8. Як пов'язані працездатність та трудова активність?
9. Зв'язок між реалізованою трудовою активністю та здатністю.
10. Назвіть чинники трудової активності.
11. Зв'язок між трудовою мобільністю та рівнем професійно-освітньої підготовки населення.
12. Що визначає закон постійного зростання мобільності робочої сили?
13. Як міграційні процеси впливають на трудоресурсну ситуацію в регіонах вибуття (прибуття)?
14. Наведіть визначення первинної, вторинної та повної зайнятості.
15. Що таке неповна зайнятість?
16. Як співвідносяться легальна та нелегальна зайнятість на ринку праці України?
17. До якої категорії зайнятості належать військовики?
18. Як співвідносяться нелегальна та кримінальна зайнятість?
19. Чим загрожує поширення нелегальної зайнятості?
20. Що таке природна норма безробіття?
21. Яким чином приховане безробіття пов'язане з повним і частковим?
22. Вплив безробіття на розвиток суспільства.
23. Як співвідносяться часткове безробіття і сезонна зайнятість.
24. Яка мета політики ринку праці та як вона співвідноситься із загальною метою соціальної політики?
25. Особливості активної і пасивної політики ринку праці.
26. Фінансування активних та пасивних напрямів ринку праці.
27. Основні сучасні тенденції розвитку ринку праці України.

Контрольні тести

1. Головними узагальненими чинниками формування трудової діяльності є:

- а) територіальні;
- б) стан розвитку демократії у країні;
- в) освітній рівень;
- г) сімейний стан;
- д) соціопсихологічний.

2. До демоекономічних чинників відносять:

- а) наявність роботи;
- б) прожитковий рівень;
- в) сімейний стан;
- г) працевдатність;
- д) рівень освіти;

3. Робоча сила — це:

- а) загальна чисельність населення певного віку яке «звичайно» працює або прагне працювати за винагороду;
- б) загальна чисельність населення працевдатного віку, яке в даний конкретний момент працює або прагне працювати за винагороду;
- в) загальна чисельність трудоактивних осіб;
- г) економічно трудоактивне населення;
- д) загальна чисельність трудоактивного населення за винятком безробітних.

4. Реалізована мобільність визначається за:

- а) експертними оцінками;
- б) фактичними даними статистичної звітності;
- в) методами економетрії;
- г) результатами соціологічних досліджень;
- д) методами інтерполяції.

5. Приховане безробіття — це:

- а) робота за сумісництвом;
- б) перебування в адміністративній відпустці;
- в) сезонні роботи;
- г) виконання громадських робіт;
- д) робота неповний робочий день (тиждень);
- є) хронічне безробіття.

6. Основними ознаками зайнятості є:

- а) первинна зайнятість та оплата праці, реєстрація;
- б) рівень зайнятості та чисельність сукупної робочої сили;
- в) мобільність робочої сили та кількість робочих місць на одну особу;
- г) тривалість робочого періоду, рівень оплати праці, реєстрація;
- д) чисельність робочої сили та її реєстрація, рівень оплати праці;

є) рівень оплати праці та періодичність її виплати.

Практичні завдання

1. Обґрунтуйте тотожність показників трудоактивного населення, робочої сили та пропозиції робочої сили в закритих економічних системах та їх відмінність у відкритих економічних системах.

2. Обґрунтуйте, як знижена мотивація до праці та регресивні зрушення в структурі зайнятості впливають на мобільність робочої сили. Наведіть приклади, які мали місце у Вашому регіоні (області, районі, населеному пункті).

3. Опишіть заходи державного регулювання зайнятості у Вашому регіоні (області, районі, населеному пункті).

4. Поясніть, чому необхідно відрізнити цілі політики ринку праці та цілі політики зайнятості населення? Використайте дані Вашого регіону (області, району, міста).

5. Опишіть економічні наслідки безробіття, використовуючи приклади Вашого регіону (області, району, населеного пункту).

6. Опишіть соціальні наслідки безробіття, використовуючи приклади Вашого регіону (області, району, населеного пункту).

3.9 Тема: Соціально-трудові конфлікти, їх урегулювання та вирішення

ПЛАН

1. Сутність і різновиди соціальних конфліктів
2. Методи управління соціально-трудовими конфліктами
3. Страйки як крайній захід колективних трудових суперечок, їх суть, різновиди і проблеми врегулювання та вирішення
4. Соціальне партнерство, його примирна функція в досягненні злагоди в колективному трудовому спорі (конфлікті)

Реферати

1. Світовий досвід соціального партнерства
2. Український досвід соціального партнерства.
3. Розвиток виробничої демократії як чинник удосконалення соціально трудових відносин.

Завдання і запитання для самостійної роботи

1. Дайте характеристику трудового конфлікту
2. У яких випадках виникає трудовий конфлікт?
3. Розкрийте критерії, за якими дається типологія трудових конфліктів

4. Який взаємозв'язок між ставленням до праці й особливостями конфліктного поведіння?
5. Які негативні наслідки трудового конфлікту?
6. Що позитивного несе в собі трудовий конфлікт?
7. Які ви знаєте об'єктивні і суб'єктивні причини трудових конфліктів?
8. Що розуміється під розв'язанням трудового конфлікту?
9. Охарактеризуйте конкретні моделі і типи вирішення трудового конфлікту?
10. Розкажіть про історію формування концепції соціального партнерства
11. Які напрямки охоплює соціальне партнерство?

Контрольні тести

- 1. Соціально-трудова відносина характеризує взаємовідносина між:**
 - а) працівниками колективу;
 - б) найманим працівником і роботодавцем;
 - в) спілками роботодавців;
- 2. Крайньою мірою протиріччя в соціально-трудова відносинах є:**
 - а) конкуренція;
 - б) конфлікт;
 - в) дискримінація;
- 3. Профспілки-це найбільш масове об'єднання:**
 - а) трудящих;
 - б) роботодавців;
 - в) різних категорій трудових ресурсів;
- 4. Соціальне партнерство можливе без участі держави?**
 - а) так;
 - б) ні;
- 5. Угоди і колективні договори виконують функції:**
 - а) захисна (для найманих працівників), організаційна, мирна;
 - б) захисна (для роботодавців);
 - в) для держави;
 - г) всі відповіді вірні;
- 6. Тимчасова, добровільна відмова робітників від виконання своїх трудових обов'язків з метою вирішення колективного, трудового спору - це:**
 - а) бойкот;
 - б) штурм;
 - в) страйк;
 - г) усі відповіді вірні;

7. Якщо, узгоджувальна процедура не привела до вирішення колективного трудового спору, то працівники вправі використовувати:

- а) зібрання, мітинги, страйки;
- б) зібрання, мітинги, бойкоти;
- в) зібрання, штурми, страйки;

Практичні завдання

1. Побудови схему еволюції соціально-трудова відносин в Україні
2. Побудувати структурно-логічну схему зв'язків, елементів, системи соціально-трудова відносин та охарактеризувати її елементи
3. Проаналізувати вплив різних чинників на еволюцію відносин у соціально-трудова сфері
4. Скласти примірний проект та структурну схему колективного договору
5. Побудувати схему переговорного процесу при укладанні генеральної угоди на рік
6. На основі статистичних даних та публікацій оцінити зміни у відносинах власності в Україні та їх вплив на соціально-трудова відносини

3.10 Тема: Форми захисту соціально вразливих категорій населення

ПЛАН

1. Захист соціально вразливих категорій населення як пріоритетний напрямок соціальної політики і соціального захисту
2. Диференційований підхід щодо вибору форм і заходів підтримки і захисту соціально вразливих категорій населення
3. Соціальна допомога: основні поняття, способи адресування
4. Допомога сім'ям з дітьми та малозабезпеченим сім'ям

Реферати:

1. Допомога самотнім непрацевдатним громадянам
2. Програма житлових субсидій
3. Допомога громадян, які постраждали в наслідок ЧАЕС

Завдання і запитання для самостійної роботи

1. Чим відрізняються умови отримання виплат у випадках соціального страхування та соціальної допомоги?
2. Перелічіть основні види соціальних допомог.
3. Що таке програми соціальних послуг? Розкажіть про їхнє

- впровадження в Україні.
4. Охарактеризуйте розвиток системи надання соціальних допомог сім'ям з дітьми в Україні.
 5. Охарактеризуйте соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям в Україні.
 6. В чому полягає соціальна допомога неповносправним з дитинства в Україні?
 7. Охарактеризуйте особливості надання соціальних послуг самотнім непрацевдатним громадянам в Україні.
 8. Програма житлових субсидій в Україні.
 9. Особливості надання соціальних допомог та виплат потерпілим внаслідок аварії на ЧАЕС.

Контрольні тести

- 1. Основними напрямками діяльності Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття є:**
 - а) надання дотацій підприємством для виплати заробітної плати працівникам;
 - б) надання соціальних послуг громадянам у випадку втрати роботи;
 - в) протидія банкрутству підприємств;
 - г) провадження благодійної діяльності;
 - д) надання довгострокових чи короткострокових кредитів юридичним і фізичним особам.
- 2. Виплати загальнообов'язкового державного страхування на випадок тимчасової непрацевдатності та витрати, зумовлені народженням і похованням людини, здійснюються на:**
 - а) соціальні пенсії;
 - б) пенсії у зв'язку з втратою годувальника, який помер внаслідок нещасного випадку на виробництві;
 - в) заходи медичної реабілітації;
 - г) профілактичні та освітні заходи;
 - д) допомогу на поховання пенсіонера;
 - є) забезпечення оздоровчих заходів.
- 3. До програм соціальних послуг належить:**
 - а) допомога сім'ям з дітьми;
 - б) допомога безробітним;
 - в) допомога при вагітності та пологах;
 - г) допомога вдома;
 - д) допомога при народженні дитини та догляді за нею.
- 4. Основними видами послуг, які надають соціальні служби самотнім непрацевдатним громадянам, є:**
 - а) організація лікувальних заходів;

- б) приготування їжі (відвідування до 3 годин на день);
- в) забезпечення транспортного обслуговування;
- г) прання білизни (від 2 до 5 годин один раз на тиждень);
- д) прибирання житла (2 рази на тиждень протягом 2 годин або ж 5 годин на місяць);
- є) доставка ліків (за конкретними умовами).

5. Органи праці та соціального захисту населення здійснюють такі виплати громадянам, які постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС:

- а) трудові пенсії;
- б) щоквартальні допомоги на оздоровлення інвалідів I-III груп;
- в) щорічні компенсації особам, які стали інвалідами внаслідок Чорнобильської катастрофи;
- г) щорічні компенсації учасникам ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС та їхнім сім'ям;
- д) щорічні допомоги евакуйованим із зони відчуження 1986 р., враховуючи дітей;
- є) пенсії по інвалідності.

Практичні завдання

1. Користуючись статистичними даними аргументуйте перехід від одного якісного стану життєвого рівня людини до іншого. Використайте приклади Вашого оточення (знайомі, родичі, друзі) та свого власного буття.

2. Дайте аргументований аналіз зміни показника бідності P_0 залежно від віку чоловіків і жінок.

Зробіть аналіз критеріїв визначення бідності та вкажіть, який з них, на Вашу думку, найбільш ефективний для соціальної сфери Вашого регіону (області, району).

3. Визначте власний рівень бідності (або достатку) методом самооцінки.

4. Опишіть два основних світових способи подолання (пом'якшення) бідності. Наведіть конкретні приклади їх застосування в державах Європи та Північної Америки. Які складові (елементи) цих способів були б корисними для впровадження в Україні?

5. Користуючись власним життєвим досвідом, опишіть формування основних аспектів людського розвитку в напрямі набуття та використання якісних показників.

6. Використовуючи дані Вашого регіону (області, району, населеного пункту), охарактеризуйте вплив культурного розвитку на людський розвиток регіону.

7. Використовуючи дані Вашого регіону (області, району, населеного пункту) та методи вимірювань, дайте характеристику регіональних індексів людського розвитку.

8. Обґрунтуйте роль соціального капіталу у формуванні засад концепції людського розвитку (на прикладі Вашого регіону (області, району)).

9. Опишіть шляхи підвищення рівня людського розвитку України та Вашого регіону (області, району) за сучасних соціально-економічних умов.

10. Обґрунтовано поясніть використання базисного принципу національної концепції людського розвитку.

11. Опишіть шляхи зміни сталого розвитку Вашого регіону (області, району) та України загалом за сучасних соціально-економічних умов.

12. Обґрунтовано поясніть зв'язок між людським, гуманітарним і соціальним розвитком.

3.11 Тема: Захист і соціально-трудова реабілітація інвалідів

ПЛАН

1. Поняття інвалідності, її причини та види
2. Сутність соціальної політики стосовно інвалідів
3. Гарантії працевлаштування інвалідів
4. Реабілітаційні програми і заходи щодо активізації життєдіяльності інвалідів
5. Пенсійне забезпечення інвалідів

Реферати:

1. Інвалідність: історичне та правове поняття
2. Інвалідність - підстава для соціального забезпечення

Завдання і запитання для самостійної роботи

1. Визначте правові засади і основні складові соціального захисту інвалідів в Україні
2. Розкрийте зміст соціально-побутових заходів та медико-соціальних аспектів захисту інвалідів
3. Розмежуйте категорії «дитина-інвалід» та «інвалід з дитинства»
4. Опишіть сучасний стан соціального захисту інвалідів
5. У чому полягає мета соціального захисту щодо окремої людини (фізичної особи) та щодо суспільства загалом?
6. У чому полягає лікувальна функція соціального захисту?
7. У чому полягає запобіжна функція соціального захисту?
8. Назвіть та охарактеризуйте класичні складові соціального захисту.
9. Що таке значущість системи соціального захисту?
10. Що таке багатовимірність моделі соціального захисту?
11. Чому теоретичні засади соціального захисту не можуть бути кількісно детерміновані?

12. Наведіть найбільш відомі приклади прояву соціальної справедливості у світовій практиці.
13. Яким чином рання імунізація пов'язана із соціальним захистом?
14. Що таке цілісність соціального захисту?
15. Поясніть динамічність моделі соціального захисту.
16. Яку роль відіграє соціальний захист у вихованні підростаючого покоління в державницькому дусі.
17. У чому полягають проблеми розподілу фінансових ресурсів на соціальний захист за сучасних умов розвитку українського суспільства?
18. Якою є мета соціального захисту?
19. Що таке соціальні негаразди?
20. Що таке гуманітарний захист?
21. Поясніть значення терміна "гуманітарна катастрофа".

Контрольні тести

1. Право на державну соціальну допомогу мають інваліди з дитинства і діти інваліди віком до:

- а) 16 років;
- б) 18 років;
- в) 23 років;
- г) 25 років;

2. Причина, група інвалідності, строк, на який встановлюється інвалідність визначається:

- а) судом;
- б) головним лікарем;
- в) органом соціального захисту;
- г) органом МСЕК;

3. Основні складові системи соціального захисту:

- а) соціальні трансферти, соціальна допомога, соціальна злагода;
- б) соціальна допомога, соціальне страхування, соціальний добробут;
- в) соціальне страхування, соціальна справедливість, соціальна допомога;
- г) соціальна допомога, соціальне страхування, соціальна рівність.

4. Соціальна допомога — це:

- а) витрати на навчання дітей віком до 19 років;
- б) допомога у випадку загального захворювання;
- в) соціальна пенсія;
- г) допомога у випадку трудового каліцтва;
- д) допомога у випадку втрати годувальника;
- є) соціальні послуги для людей похилого віку, одиноких, немічних, інвалідів.

5. Соціальна справедливість — це:

- а) допомога на поховання;
- б) допомога при втраті годувальника;
- в) соціальна пенсія;
- г) допомога на дітей одиноким матерям;
- д) компенсації дітям і батькам, що постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС;
- є) допомога з безробіття.

6. До соціального захисту належать:

- а) страхування життя;
- б) страхування житла;
- в) дотації органам місцевого самоврядування;
- г) збільшення людського капіталу;
- д) допомога з догляду за дитиною до 8-річного віку;
- є) соціальні компенсації постраждалим від непередбачуваних подій.

7. Модель соціального захисту повинна бути:

- а) самодостатньою, ефективною, адекватною, недорогою;
- б) структурованою, динамічною, цілісною, багатовимірною;
- в) регіональною, національною, фрагментарною, базисною;
- г) самодостатньою, транснаціональною, глобалізованою.

Практичні завдання

Розв'язати задачі:

1. Чи має право інвалід I групи, що одержує пенсію по інвалідності, одержувати державну допомогу за Законом України «Про державну соціальну допомогу, які не мають права на пенсію та інвалідам» та допомогу на догляд і в якому розмірі.

2. Інвалід з дитинства II групи, страждає психічними розладами, перебуває на спеціальному лікуванні і живе разом з матір'ю. На які види соціальних виплат має право інвалід. за якою умовою та в якому розмірі?

3. В якому розмірі отримують допомогу інваліди з дитинства які перебувають на повному державному утриманні в будинках-інтернатах для інвалідів?

3.12 Тема: Державна підтримка сімей з низькими доходами**ПЛАН**

1. Бідність як суспільно-історичне явище
2. Критерії визначення бідності
3. Поняття мінімального споживчого бюджету, прожиткового мінімуму та фізіологічного мінімуму

Реферати

1. Бідність в Україні: сучасний стан
2. Бідність у сучасному світі.
3. Бідність як соціальна проблема

Завдання і запитання для самостійної роботи

1. Які основні причини бідності в Україні пострадянського періоду?
2. У чому полягає недосконалість упровадження трьох основних компонентів реформування економіки України перехідного періоду та як вони впливають на поширення бідності?
3. Що таке соціальні нормативи?
4. Що таке зубожіння?
5. Дайте визначення категорії „нових бідних”, перелічіть причини появи цього прошарку населення в Україні.
6. Назвіть сучасні критерії визначення бідності.
7. Опишіть показники бідності:
 - а) рівень бідності Рд;
 - б) показник глибини бідності Рі;
 - в) показники ЛДП;
 - г) показники, пов'язані з розміром заробітної плати.
8. Що слід розуміти під межею бідності?
9. Які є групи ризику за критерієм бідності?
10. Опишіть тенденції зміни рівня бідності та освітнього рівня населення.
11. Поясніть, чому рівень бідності серед жіночої частини населення зазвичай більший.
12. Що таке коефіцієнт утриманців?
13. Яким чином рівень бідності впливає на задоволення соціальних і гуманітарних потреб людини? Аргументуйте свою відповідь.
14. Наведіть розширену аргументацію практичного застосування поняття межі малозабезпеченості згідно з редакцією Закону України 1994 р.
15. Поясніть, чому серед мешканців великих міст більше бідних, ніж зубожілих?
16. Що таке тимчасова бідність і які шляхи боротьби з нею Ви знаєте?
17. Що таке структурна бідність і які шляхи боротьби з нею Ви знаєте?
18. Яким чином розмір середньої чи мінімальної заробітної плати пов'язаний з межею бідності родини чи домогосподарства?
19. Назвіть заходи запобігання бідності, які варто застосовувати за умов ринкової економіки.
20. Як Ви розумієте поняття комплексності програми боротьби з бідністю?
21. Чи можна подолати бідність? Якщо так, то яким чином? Якщо ні, то що варто зробити?
22. Аргументуйте основні стратегічні шляхи боротьби з бідністю в Україні.

Контрольні тести

1. Бідність — це:

- а) недостатні надходження коштів для задоволення культурних потреб;
- б) майновий стан, за якого витрати домогосподарств на харчування перевищують 50% середньомісячних сукупних доходів;
- в) соціальне явище, яке полягає у нестачі матеріальних засобів для забезпечення життєвих потреб особи чи родини;
- г) низький рівень соціальних пільг;
- д) низький споживчий бюджет на одну особу.

2. Індикатором переходу у стан надзліднів є:

- а) мінімальний споживчий бюджет;
- б) прожитковий мінімум;
- в) межа малозабезпеченості;
- г) межа фізіологічного виживання;
- д) мінімальний споживчий коштик.

3. Величина прожиткового мінімуму застосовується для:

- а) встановлення максимальних розмірів пенсій за віком;
- б) визначення права на призначення соціальної допомоги;
- в) формування бюджету розвитку;
- г) визначення соціальних гарантій і стандартів обслуговування та забезпечення галузей соціальної сфери;
- д) надання допомоги на випадок безробіття.

4. Прожитковий мінімум — це:

- а) половина вартості мінімального споживчого кошика;
- б) 75% вартості продуктового кошика;
- в) сума коштів, необхідних для нормального відтворення робочої сили за конкретних економічних умов;
- г) рівень самовизначення;
- д) глибина прірви бідності.

5. Абсолютні критерії визначення бідності — це:

- а) фактична вартість споживчого кошика;
- б) відсоток витрат на харчування в сукупних доходах домогосподарств;
- в) фіксований відсоток подушних доходів;
- г) відносна вартість продуктового кошика;
- д) відносна вартість споживчого кошика.

6. Показник рівня бідності (P_0) визначає:

- а) абсолютну кількість бідних сімей;
- б) відносну кількість бідних громадян літнього віку;
- в) відсоток сімей (осіб, домогосподарств), рівень доходів яких є нижчим від межі бідності;
- г) співвідношення бідних і багатих громадян;

д) межу злиденності.

7. Домогосподарство — це:

- а) члени родини, які мешкають разом;
- б) будинки, що розташовані поруч;
- в) частина територіальної громади;
- г) одна особа або декілька осіб, які мешкають в одному житлі та провадять спільне господарство;
- д) одна особа або декілька осіб, які мешкають в одному житлі, пов'язані родинними зв'язками, але не мають спільного господарства (спільних витрат на утримання житла, харчування).

Практичні завдання

1. Користуючись статистичними даними аргументуйте перехід від одного якісного стану життєвого рівня людини до іншого. Використайте приклади Вашого оточення (знайомі, родичі, друзі) та свого власного буття.

2. Користуючись статистичними даними дайте аргументований аналіз зміни показника бідності P_0 залежно від віку чоловіків і жінок.

3. Зробіть аналіз критеріїв визначення бідності та вкажіть, який з них, на Вашу думку, найбільш ефективний для соціальної сфери Вашого регіону (області, району).

4. Визначте власний рівень бідності (або достатку) методом самооцінки.

5. Опишіть два основних світових способи подолання (пом'якшення) бідності. Наведіть конкретні приклади їх застосування в державах Європи та Північної Америки. Які складові (елементи) цих способів були б корисними для впровадження в Україні?

3.13 Тема: Державне пенсійне страхування і недержавні пенсійні фонди

ПЛАН

- 1. Специфічні особливості пенсійного страхування
- 2. Цілі пенсійного страхування і умови надання пенсій
- 3. Види пенсійних систем
- 4. Диверсифікація пенсійного забезпечення

Реферати:

- 1. Реформування пенсійного забезпечення в Україні
- 2. Недержавні пенсійні фонди

Завдання і запитання для самостійної роботи

1. У чому основна відмінність соціального страхування від колективної взаємодопомоги.
2. Поясніть тезу: "соціальне страхування — система правових, економічних та організаційних заходів, покликаних компенсувати окремі види соціальних ризиків".
3. Якими причинами зумовлена необхідність упровадження соціального страхування?
4. Назвіть основні функції соціального страхування.
5. Назвіть основні завдання соціального страхування.
6. Як соціальні ризики пов'язані з відповідними видами соціального страхування.
7. У чому сутність організації соціального страхування на примусових та добровільних засадах?
8. Охарактеризуйте форми організації соціального страхування залежно від обсягу охоплення членів суспільства.
9. Якими законодавчими актами регламентовано принципи та загальні правові, фінансові, організаційні засади загальнообов'язкового державного страхування громадян в Україні?
10. Охарактеризуйте суб'єкти соціального страхування.
11. Охарактеризуйте об'єкти соціального страхування у випадку загальнообов'язкового державного соціального страхування.
12. Поясніть, чому саме солідарна модель є основою державних систем пенсійного забезпечення?
13. У чому сутність накопичувальної моделі пенсійної системи, її переваги та недоліки?
14. Якими особливостями відрізняється побудова страхових тарифів (внесків) у розподільчій та накопичувальних моделях.
15. Охарактеризуйте складові трирівневої системи пенсійного забезпечення.
16. Назвіть основні причини погіршення демографічної ситуації в Україні.
17. Правові аспекти реформування системи пенсійного забезпечення України.
18. Перелічіть економічні аспекти реформування системи пенсійного забезпечення України.
19. Перелічіть фінансові аспекти реформування системи пенсійного забезпечення України.

Контрольні тести

1. Характеристиками ризику є:

- а) тривалість його дії, ймовірність настання;
- б) час його очікування, адекватність компенсацій;
- в) розмір заподіяної шкоди, ймовірність його настання;

- г) розмір ймовірної шкоди, компенсаційний період;
- д) ймовірність його настання, час відшкодування збитків

2. До соціальних ризиків належать:

- а) втрата житла внаслідок пожежі;
- б) пошкодження транспортного засобу внаслідок ДТП;
- в) стан безробіття;
- г) матеріальні збитки від терористичного акту;
- д) матеріальні збитки, зумовлені гуманітарною катастрофою.

3. Страхувальники — це:

- а) об'єкти страхових заходів;
- б) юридичні особи, що здійснюють страхові операції;
- в) юридичні особи, які є страховиками;
- г) заклади з надання страхових послуг;
- д) юридичні та працездатні фізичні особи, які уклали із страховиками страховальні угоди або є ними відповідно до законодавчих актів держави.

4. Приватні пенсії побудовані на:

- а) капіталізації коштів цільових фондів;
- б) капіталізації коштів місцевих бюджетів;
- в) використанні коштів застрахованих фізичних осіб;
- г) капіталізації внесків і персоніфікації рахунків конкретної застрахованої особи;
- д) інвестуванні коштів роботодавця.

5. Показник демографічного навантаження — це:

- а) відношення кількості працюючих до кількості пенсіонерів;
- б) відношення кількості пенсіонерів до загальної чисельності населення регіону;
- в) відношення кількості пенсіонерів до чисельності працюючих (платників податків);
- г) відношення кількості пенсіонерів до чисельності трудоактивного населення;
- д) відношення кількості працюючих до чисельності сукупної робочої сили.

6. Другий рівень трирівневої системи пенсійного забезпечення надає право:

- а) отримувати виплати з пенсійних депозитних рахунків;
- б) отримувати довічні пенсії за угодами із страховими компаніями;
- в) отримувати виплати із індивідуальних накопичувальних пенсійних рахунків;
- г) отримувати виплати з корпоративних фондів;
- д) відкривати актуальні рахунки.

7. Грошові виплати при страхуванні від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання — це:

- а) соціальні пенсії;
- б) компенсації, надані працедавцями;
- в) допомоги на випадок тимчасової непрацездатності;
- г) пенсії по інвалідності;
- д) дотації на придбання продуктів харчування;
- є) пенсія по інвалідності внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання.

Практичні завдання

1. Охарактеризуйте основні переваги впровадження трирівневої системи пенсійного забезпечення в Україні.

2. Що дає особисто Вам упровадження трирівневої системи пенсійного забезпечення сьогодні і в майбутньому? Аргументуйте.

3. Проаналізуйте "статусні" закони України, які допускають значну диференціацію державних пенсій певним категоріям громадян. Подайте пропозиції щодо поглиблення соціальної справедливості цього законодавства.

4. Покажіть вплив сальдо зовнішньої міграції на демографічну ситуацію у Вашому регіоні (області, районі, населеному пункті).

5. Охарактеризуйте працедавців, які є платниками страхових внесків до Фонду загальнообов'язкового соціального страхування України на випадок безробіття, використовуючи приклади Вашого регіону (області, району, населеного пункту).

6. Дайте оцінку ефективності різних видів соціальних допомог і пенсійного забезпечення у Вашому регіоні (області, районі, населеному пункті).

7. Ваші пропозиції щодо уточнення адресності надання соціальних допомог. Використайте приклади Вашого регіону (області, району, населеного пункту).

3.14 Тема: Соціальна політика як системна соціальна технологія

ПЛАН

1. Стратегічне планування при розробці соціальних програм
2. Соціальне прогнозування
3. Соціальна експертиза та соціальна діагностика
4. Вивчення, аналіз і оцінка соціальної політики підприємства за допомогою соціального аудиту

Реферати:

1. Державне управління соціальною політикою як комплексна соціальна технологія
2. Критерії та оцінка ефективності соціальної діяльності
3. Методи вимірювання соціальних результатів і витрат

Завдання і запитання для самостійної роботи

1. У чому полягає сутність соціальної технології управління персоналом?
2. Що таке соціальний аудит, який його механізм?
3. Як розуміти вираз "державна регулятивна діяльність"?
4. У чому полягає роль соціального моніторингу для успішної реалізації мети соціальної політики?
5. Як проявляється зміщення акцентів від державної благодійності до приватної та громадської діяльності в сучасній соціальній політиці?
6. Опишіть межу переходу людини зі стану об'єкта в суб'єкт соціальної політики і навпаки.
7. У чому різниця значень термінів "людина", "особистість" та "індивідуальність"? Опишіть взаємопереходи між ними.
8. Співвідношення між соціальною політикою та державною соціальною політикою.

Контрольні тести

1. Колективні цілі соціальної політики:

- а) навчання дорослих;
- б) перерозподіл коштів урядових і благодійних програм;
- в) розвиток програм малого бізнесу;
- г) створення умов для надання освітніх послуг;
- д) участь у глобалізаційних програмах;
- є) пом'якшення соціальних проблем.

2. Інструменти соціальної політики:

- а) міжнародні конвенції та угоди;
- б) політичні інституції;
- в) підприємницькі організації;
- г) влада;
- д) нефінансові винагороди;
- є) конвенція.

3. Складові соціальної політики:

- а) суспільство;
- б) уряди;
- в) соціальна держава;
- г) ринок;
- д) інформація;
- є) сім'я;

- є) Петиція про права (1628 р., Британія);
- ж) міжнародний трансферт заслуг.

4. Основні заходи активної соціальної політики:

- а) надання прямих бюджетних трансфертів;
- б) створення соціально-економічних умов для заохочення до продуктивної трудової діяльності;
- в) витрати з благодійних фондів;
- г) проплати компенсацій і збільшення кількості пілг;
- д) стимулювання соціального потенціалу.

5. Головними регулятивними функціями соціальної держави є:

- а) повна централізація управління соціальною сферою;
- б) випередження проявів деструктивного та неефективного перебігу певних соціальних процесів та явищ;
- в) визначення джерел фінансування закладів соціальної сфери;
- г) створення умов, необхідних для розвитку та реалізації особистісного потенціалу людини;
- д) розподіл благодійної допомоги.

6. Базовий принцип для досягнення соціальної справедливості:

- а) принцип свободи;
- б) принцип соціальної рівноваги;
- в) принцип гуманності;
- г) принцип зрівняння;
- д) принцип співчуття.

Практичні завдання

1. Зобразіть прояви дії соціальної політики у вигляді тривимірної системи координат соціальні програми — колективні цілі — об'єкти, або споживачі соціальної політики, врахувавши реальні особливості Вашого регіону (області, району, населеного пункту).

2. Які об'єкти соціальної політики найбільше властиві для Вашого регіону (області, району, населеного пункту)? Дайте їх розгорнену характеристику.

3. Наведіть конкретні приклади дії відповідних інструментів соціальної політики, які застосовуються у Вашому регіоні (області, районі, населеному пункті).

4. Перелічіть у порядку зменшення дієвості інструменти соціальної політики, які використовуються в Україні загалом та у Вашому регіоні (області, районі, населеному пункті) зокрема.

5. Наведіть розширене тлумачення проявів трьох понять (організаційного впровадження, фінансового забезпечення та недостатньої законослухняності громадян), які не дають змоги нинішній нормативно-правовій базі певною мірою вирішувати питання соціального захисту населення України. Запропонуйте, як змінити ситуацію на краще.

6. Охарактеризуйте сучасну соціальну політику України з позиції держави загального добробуту.

7. На прикладі Вашого регіону (області, району, населеного пункту) покажіть вплив інших галузей на розвиток соціальної політики. Які з цих впливів найсуттєвіші?

8. Поясніть, чому соціальну політику слід вважати політичним та економічним стабілізатором суспільства. Наведіть приклади цього, які мали місце у Вашому регіоні (області, районі, населеному пункті).

9. Проведіть аналіз соціально-трудової сфери Вашого регіону (області, району).

10. Опишіть тип соціальної політики Української держави залежно від сучасного стану суспільства.

3.15 Тема: Питання соціальної політики в глобальному контексті

П Л А Н

1. Глобалізація і соціальна політика
2. Соціальна політика світових структур
3. Міжнародні організації та їх роль в процесі глобалізації соціальної політики
4. Порядок реформування світового управління. Реформування ООН

Реферати

1. Місце України в глобальній соціальній політиці
2. Що турбує людство на початку XXI ст.?
3. МОП та її роль в розвитку соціально-трудових відносин.

Завдання і запитання для самостійної роботи

1. Що таке програми "останньої надії"?
2. Які перші "бідняцькі закони" Ви знаєте?
3. Генеза та сучасний стан світового пенсійного страхування.
4. Охарактеризуйте основні соціально-економічні процеси в сучасному суспільстві, пов'язані з глобалізацією соціальної політики.
5. Що таке система соціальної безпеки та на яких принципах вона ґрунтується?
6. Що таке держава загального добробуту?
7. Які основні особливості соціальної держави консервативного типу?
8. Які основні особливості соціальної держави ліберального типу?
9. Які основні особливості соціалістичної (соціал-демократичної) соціальної держави?
10. Охарактеризуйте основні чинники, котрі повинна забезпечувати соціальна держава.
11. Що таке конвергенція європейської соціальної політики?

12. Яка модель соціальної політики є найперспективнішою: консервативна, соціал-демократична чи конвергентна? Чому?
13. У чому сутність інтеграції України в Європейський Союз?
14. Чи можна формально переносити готову модель соціальної політики з однієї країни в іншу? Відповідь аргументуйте.

Контрольні тести

1. Структура МОП складається з таких компонентів:

- а) Міжнародна конференція праці
- б) Адміністративна рада
- в) Міжнародне бюро праці
- г) Міжнародний центр з підвищення професійно-технічної підготовки

2. Головна мета МОП полягає:

- а) у сприянні забезпеченню у всьому світі соціальної справедливості у галузі соціально-трудова відносин
- б) у сприянні та підтримки розвитку підприємництва
- в) у розробці соціально-економічних і юридичних механізмів соціально трудових відносин

3. Принцип консервативної моделі соціальної політики:

- а) державна соціальна допомога;
- б) гнучкість соціального захисту;
- в) ідея допоміжності;
- г) надання соціальних послуг на добровільних засадах;
- д) публічно-правова форма організації страхування.

4. Зваженість соціальної політики полягає в:

- а) збільшенні сукупного доходу населення;
- б) пом'якшенні рівня бідності;
- в) зменшенні розшарування суспільства;
- г) створенні стабільної та надійної соціальної бази для розвитку ринкових і соціальних перетворень, формуванні умов, що гарантують соціальну безпеку, самодостатності;
- д) розробці ефективних механізмів подолання суспільних негараздів.

5. Дуалізація держави означає:

- а) створення нових робочих місць;
- б) поглиблення розшарування населення за рівнем доходів;
- в) забезпечення соціальних прав маргіналів за рахунок ринку праці;
- г) станова стратифікація членів суспільства;
- д) забезпечення потреб незайнятого населення за рахунок самоврядних органів та благодійних внесків.

6. Основні інструменти впливу на індивіда з боку держави, ринку та громадянського суспільства:

- а) обмеження політичної свободи, ціни, маргіналізація;
- б) влада, гроші, солідарність;

- в) стимулювання людського потенціалу, трансфери, благодійність;
- г) політичний вибір, ціни, розвиток підприємництва;
- д) зростання самостійності, влада, інформація.

7. Уперше пенсійне забезпечення на основі соціального страхування було запроваджене в:

- а) Канаді (1895);
- б) Німеччині (1889);
- в) Росії (1916);
- г) Німеччині (1838);
- д) Великобританії (1898).

8. На півдні Європи серед інституцій соціальної політики домінують:

- а) громада,
- б) ринок,
- в) спеціальні комісії,
- г) держава,
- д) соціальне партнерство.

9. Основне завдання та функція соціальної держави:

- а) охорона довкілля;
- б) формування сприятливого для особи життєвого середовища;
- в) рух до досягнення у суспільстві соціальної справедливості;
- г) надання кожному роботи та інших засобів до існування;
- д) послаблення майнового розшарування в суспільстві.

Практичні завдання

1. Охарактеризуйте загальні тенденції соціальної політики в європейських країнах на сучасному етапі

2. Назвіть основні напрямки діяльності ООН щодо соціальної політики

3. Визначте, якими з можливих ресурсів — влада, гроші, солідарність і стійкість володіють кожна зі сфер, та впишіть їх у таблицю:

4. Класифікуйте моделі соціальної політики: соціал-демократичну, консервативну, ліберальну та католицьку за системою Комісії Європейського Співтовариства, враховуючи їхні спільні ознаки. Результати впишіть у таблицю:

5. Яка, на Вашу думку, модель соціальної політики (консервативна, соціал-демократична, ліберальна чи конвергентна) найбільш прийнятна для впровадження і розвитку в Україні? І чи можна беззастережно перенести ці моделі на інший ґрунт? Аргументуйте свою відповідь та подайте своє бачення цієї проблеми.

6. Користуючись правилами Оксфордських дебатів, оцініть можливості застосування моделей соціальної політики — консервативної, соціал-демократичної, ліберальної чи конвергентної або їх елементів для впровадження в Україні.

4 ПОРЯДОК ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ

Контрольні заходи з навчальної дисципліни «Соціальна політика» включають: поточний контроль, підсумковий контроль (екзамен).

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять з навчальної дисципліни і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Поточний контроль проводиться шляхом з'ясування ступеню володіння теоретичними знаннями, необхідними студенту на семінарському занятті за конкретною темою, виявлення його активності під час заняття, вміння приймати аналітичні рішення у ході розв'язання практичних ситуацій, здатності представляти інформацію аналітичного характеру за допомогою мультимедійних засобів та обирати правильне рішення з кількох альтернативних (тестування). Розподіл балів, які отримують студенти під час семінарських занять за різними формами поточного контролю представлено у таблиці 5.1.

Таблиця 5.1 – Форми поточного контролю та розподіл балів

Форма контролю		Кількість балів
1		2
1	Підготовленість до семінарських занять (8 занять по 1 балу)	0...8
2	Активність у ході заняття (8 занять по 1 балу)	0...8
3	Підготовка презентацій, тестів, кросвордів тощо (8 занять по 3 бали)	0...24
4	Самостійна робота (8 с/р по 1,25 бала)	0...10
5	Підсумкова контрольна робота (1 к/р до 10 балів)	0...10
Разом		0...60

Самостійні роботи проводяться наприкінці кожного змістовного модуля.

Наприкінці вивчення навчальної дисципліни виконується контрольна робота. Варіанти завдань до самостійних та контрольної роботи знаходяться в пакеті документів на дисципліну.

Бали, які набрані студентом під час поточного контролю, дораховуються до модульних оцінок.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів вивчення студентами навчальної дисципліни «Соціальна політика». Студенти за результатами модульних контролів протягом семестру

отримують сумарну модульну оцінку, яка за умов достатньої кількості балів, які набрали студенти протягом семестру, може скласти 60 балів.

Семестровий контроль проводиться у формі екзамену з навчальної дисципліни «Соціальна політика» в обсязі навчального матеріалу, визначеного навчальною програмою, і в терміни, встановлені навчальним планом. Екзамен для студентів проводиться наприкінці семестру. Питання до екзамену знаходяться в пакеті документів НМК дисципліни.

Розподіл балів, які отримують студенти під час екзамену за різними видами підсумкового контролю з врахуванням результатів поточного контролю подано у таблиці 5.2. Для перерахунку оцінок ECTS в оцінки за національною шкалою використовується таблиця 5.3.

Таблиця 5.2 – Види підсумкового контролю та розподіл балів

Підсумковий контроль		Кількість балів	
	Теоретичні питання №1	0...	13
	Теоретичні питання №2	0...	13
	Теоретичні питання №3	0...	14
	Результат поточного контролю	0...	60
Зважена семестрова оцінка		0...	100

Таблиця 5.3 – Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
66-74	D		
60-65	E	задовільно	не зараховано з можливістю повторного складання
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5 ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ІСПИТУ

1. Поняття й сутність соціальної політики.
2. Поняття й визначення термінів «соціальні потреби», «соціальні відносини».
3. Суть категорій «соціальне управління» і «соціальна політика».
4. Суть категорій «соціальні нормативи» і «соціальні стандарти».
5. Соціальна політика та її зв'язок з економічною політикою держави.
6. Мета і специфіка соціальної політики в різних економічних системах.
7. Принципи і механізми реалізації соціальної політики.
8. Роль держави та її інститутів у розробці й реалізації соціальної політики.
9. Соціальне партнерство та його роль у вирішенні соціальних проблем.
10. Основні напрямки соціальної політики та їх характеристика.
11. Об'єкт, предмет, методи і завдання соціальної політики.
12. Суб'єкти, об'єкти, принципи та механізми реалізації соціальної політики.
13. Роль держави в реалізації соціальної політики.
14. Генезис соціальної держави (історичний аспект).
15. Взаємозв'язок дисципліни «Соціальна політика» із суміжними дисциплінами.
16. Соціальна політика і соціальна справедливість.
17. Погляди на соціальну справедливість і їх суть.
18. Соціальна політика в командно-адміністративній і ринковій системах господарювання: загальне і відмінне.
19. Характеристика моделей соціальної політики в державах з ринковою економікою.
20. Соціальні стратегії економічних реформ в Україні.
21. Соціальні наслідки та причини загострення соціальних проблем в Україні в результаті реформ.
22. Проблема вибору моделі соціальної політики в Україні.
23. Стратегії, цілі і пріоритети в соціальній політиці.
24. Пріоритетні напрями соціальної політики України в перехідний до ринку період.
25. Соціальні нормативи як відправна точка формування соціальної політики.
26. Структура, класифікація і характеристика соціальних нормативів.
27. Державні соціальні стандарти — основа нормативно-правового забезпечення соціальної політики.
28. Базовий державний мінімальний соціальний стандарт.
29. Принципи, цілі і завдання соціальної стандартизації.
30. Система державних соціальних стандартів і нормативів в Україні.
31. Основні та додаткові види державних соціальних гарантій.

32. Міністерство соціальної політики як суб'єкт реалізації соціально-політичних завдань.
33. Сучасний стан нормативно-правового забезпечення соціальної політики в Україні.
34. Соціальна сфера як підсистема суспільного організму і її роль у вирішенні соціальних проблем.
35. Галузі соціальної сфери та їх структура.
36. Напрямки діяльності галузей соціальної сфери.
37. Сучасний стан і проблеми розвитку соціальної сфери в Україні.
38. Сутність категорій «соціальний захист», «соціальне забезпечення», «соціальна допомога» і «соціальна підтримка» та взаємозв'язок між ними.
39. Співвідношення соціального захисту та його складових.
40. Необхідність соціального захисту в умовах ринкової економіки.
41. Принципи, на яких будується система соціального захисту в соціально орієнтованій ринковій економіці.
42. Соціальний захист як система. Об'єкти і суб'єкти соціального захисту.
43. Види подій, що вимагають соціального захисту та організаційно-правові форми його реалізації.
44. Загальна характеристика основних складових соціального захисту населення.
45. Характеристика категорії «економічно активне населення» та об'єктивна необхідність соціального захисту цієї категорії населення.
46. Схема соціального захисту економічно активного населення.
47. Захист населення від безробіття та захист безробітних.
48. Фонд страхування у разі безробіття.
49. Державні гарантії щодо зайнятості, підготовки та перепідготовки кадрів.
50. Соціально-трудова конфлікт, його суть і місце у системі соціальних протиріч.
51. Суть і різновиди соціально-трудова конфліктів.
52. Причини та функції соціально-трудова конфліктів.
53. Методи управління соціально-трудова конфліктами, які сприяють їх подоланню.
54. Стратегії переговорів у вирішенні конфліктів соціально-трудова характеру.
55. Соціальне партнерство, його примирна функція у справі досягнення злагоди в колективному трудовому спорі (конфлікті).
56. Захист соціально вразливих категорій населення як пріоритетний напрямок соціальної політики і соціального захисту.
57. Диференційований підхід щодо вибору форм і заходів підтримки і захисту соціально вразливих категорій населення.
58. Державна молодіжна політика.

59. Гарантії соціального захисту молодих громадян.
60. Фінансування молодіжної соціальної політики.
61. Центри соціальних служб для молоді (ЦССМ) та напрями їх діяльності.
62. Види соціальних послуг для молоді в ЦССМ.
63. Державна допомога сім'ям з дітьми та її види.
64. Форми соціального захисту багатодітних матерів і неповних сімей.
65. Специфічні правові гарантії соціального захисту окремих соціально вразливих верств населення.
66. Оцінка сучасного стану та пріоритетні напрямки вдосконалення форм захисту соціально вразливих верств населення.
67. Поняття інвалідності, її причини та види.
68. Сутність соціальної політики стосовно інвалідів.
69. Правові засади й основні складові соціального захисту інвалідів в Україні.
70. Соціально-побутові заходи та медико-соціальні аспекти захисту інвалідів.
71. Гарантії працевлаштування інвалідів.
72. Розвиток нетрадиційних, гнучких форм зайнятості інвалідів.
73. Реабілітаційні програми і заходи щодо активізації життєдіяльності інвалідів.
74. Пенсійне забезпечення інвалідів.
75. Доходи населення та їх соціально-політичні виміри.
76. Основні форми, джерела та види доходів населення.
77. Прожитковий мінімум як основа соціальних гарантій доходів населення.
78. Прожитковий мінімум, мінімальний споживчий бюджет, межа малозабезпеченості.
79. Поняття та методологічні підходи до оцінки бідності.
80. Межа, рівень та глибина бідності.
81. Крайня форма бідності.
82. Причини появи та прогресування бідності в Україні.
83. Світовий досвід боротьби з бідністю.
84. Соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям.
85. Пенсія як соціально-політична категорія.
86. Види пенсій та критерії їх призначення.
87. Солідарна пенсійна система.
88. Порядок надання пенсій в Україні.
89. Трудові та соціальні пенсії.
90. Законодавча база пенсійного забезпечення в Україні.
91. Сучасний стан і проблеми пенсійної системи України.
92. Державне пенсійне страхування, його суть і необхідність упровадження в Україні.

93. Створення трирівневої пенсійної системи — об'єктивна необхідність і стратегічне завдання пенсійного реформування.
94. Недержавні пенсійні фонди.
95. Мета, напрями і завдання пенсійної реформи.
96. Система пенсійного забезпечення в Україні після реформи.
97. Етапи впровадження пенсійної реформи.
98. Поняття і правові основи соціальної політики підприємства.
99. Об'єкт, предмет і мета соціальної політики підприємства.
100. Принципи та функції соціальної політики на підприємстві.
101. Напрямки та механізми реалізації соціальної політики на підприємстві.
102. Роль профспілок у соціальній політиці підприємства.

6 СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Базова

1. Базилюк П. В. Соціальний захист населення. — К.: Знання, 1992. — С. 100.
2. Ганслі Теренс М. Соціальна політика та соціальне забезпечення за ринкової економіки. Переклад з англ. - К.: Основи, 1996.-238 с.
3. Гірник А. М. Посередництво в трудових конфліктах. — К., 1998. - 52 с.
4. Головаха Є. Соціальний захист населення і соціальна політика в Україні //Соціальна політика і соціальна робота. - 1996.- №1.-С.39-43.
5. Гриненко А. М. Тексти лекцій з курсу «Соціальна політика». — К.: КНЕУ, 2001. — 56 с. (Електронний варіант).
6. Данюк В. М. та ін. Соціальне партнерство на ринку праці. — К.: Вид-во Центру соціальних досліджень ім. В. Старосольського, 1998. — 152 с.
7. Данюк В. М., Колот А. М. Управління трудовими ресурсами: Навч.-метод. посібник. — К.: Політвидав України, 1991. — 103 с.
8. Жмир В.Ф. Соціальна держава, соціальна політика, соціальна робота. (Спроба концептуального аналізу). //Соціальна політика і соціальна робота.- 1997.-№1.- С.7-11.
9. Зайнышев З.Г. Взаимосвязь социальной политики и социальной работы. (Библиотечка социального работника).- М.: Издательство "Союз", 1994.-22 с.
10. Законодавство України про пенсійне забезпечення. /Відповідальний ред. О.Г.Кулик, - К.: Юрінком Інтер, 1999.- 400 с.
11. Іванова О.Л. Соціальна політика: теоретичні аспекти. К.: ВД «КМ Академія», 2003. -107 с.
12. Лесин В. Соціальне партнерство - перший крок на шляху до процвітання країни. //Соціальний захист. - 2000.- №9.- С.35-37.
13. Ляшенко В. Конвенція ООН про права дитини та діти-інваліди. //Соціальний захист. - 2000.- №1.- С.29-33.

14. Мигович І.І. Соціальна робота. (Вступ до спеціальності).- Ужгород, 1997.-190 с.
15. Надточій Б. На шляху пенсійної реформи //Соціальний захист.-2000.- №8.-С.44-49.
16. Новікова О. Концепція соціальної політики України: проблеми і шляхи розв'язання. //Соціальна політика і соціальна робота.-1998.- №1-2-С.5-14.
17. Поль Спікер Соціальна політика: теми та підходи. – Фенікс, К, 2000. – 400 с.
18. Праця та соціальна політика в Україні: Збірник аналітично-статистичних матеріалів Міністерства праці та соціальної політики України.- К.: "Соцінформ", 1999. У №.
19. Рамон Шуламйт. Західна і Східна Європа: соціальна робота і соціальна політика. //Соціальна робота в Україні: перші кроки /Під редакцією В.Полтавця.-К.: Видавничий дім "КМ Академія", 2000.- С.7-28.
20. Семигіна Т.Робота в громаді: практика й політика. К.: ВД «КМ Академія», 2004.
21. Скуратівський В., Палій О.М. Основи соціальної політики. К.: МАУП, 2002.- 200 с.
22. Управление социальной сферой. /Под редакцией 27. В.З.Гордина.- Издательство Санкт-Петербургского ГУЗИФ, 1998.- СІ 1-32.
23. Фирсов М.В., Студенова Е.Г. Теория социальной работы. Учебное пособие для Вузов.- М.: МГСУ, 2000.-С.136-170.
24. Шевчук П.І.Соціальна політика. Львів: Світ, 2003. - 400 С.
25. Шклярєвський Ю.О. Проблеми формування регіональної соціальної політики. //Соціальний захист. Інформаційний бюлетень, 1997.-№1.
26. Шляхтун П. Ні кроку назад! Про державну соціальну політику в ринкових умовах. //Віче.-1999.- №3.-СІ 15-123.
27. Ягодка А.Г. Соціальна інфраструктура і політика. К.: КНЕУ, 2000. - 212 с.
28. Heinz Lampert Lehrbuch der Sozialpolitik. – 3 Anlag, Verlag: Berlin, New-York, Tokio. – 1994. – 470 s.
29. Labour markets and social Policy in Central and Easten Europe, ed. by N. Barr, Oxford University Press, 1994. – 387 p.
30. The Ukrainian Challenge: Reforming labour market and social policy, Budapest, Central European University Press, 1995. – 318 p.
31. World Employment 1996/97 National Policies in a Global Context – Geneva, ILO, 1996. – 212 p.
32. Roberts M. J. Getting Health Reform Right: A Guide to Improving Performance and Equity / M. j. Roberts et al. – Oxford: University press, 2004. – 332 p.

Допоміжна

1. Конституція України. К. – 1996.
2. «Про зайнятість населення» // Закони України. — К.: АТ «Книга», 1996. — Т. 1. — С. 252—268
3. «Про оплату праці» // Там же. — Т. 8. — С. 210—218.
4. «Про колективні договори і угоди» // Там же. — Т. 6. — С. 5—11.
5. «Про охорону здоров'я» // Там же. — Т. 4. — С. 219—244 «Про охорону праці» // Там же. — С. 114—133.
6. «Про межу малозабезпеченості» // Там же. — Т. 7. — С. 372—376.
7. «Про мінімальний споживчий бюджет» // Там же. — Т. 4. — С. 374—375.
8. «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» // Уряд. кур'єр. — 2000. — 7 листопада «Про освіту» // Закони України. — К.: АТ «Книга», 1996. — Т. 10. — С. 414—433.
9. «Про пенсійне забезпечення» // Там же. — Т. 2. — С. 254—285.
10. «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» // Там же. — Т. 4. — С. 247—266.
11. «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» // Там же. — Т. 1. — С. 301—308.
12. «Про підвищення соціальних гарантій для трудящих» // Там же. — Т. 2. — С. 83—84.
13. Про індексацію грошових доходів населення» // Там же. — Т. 2. — С. 85—88.
14. «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» // Там же. — Т. 1. — С. 215—251.
15. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» // Там же. — Т. 5. — С. 201—216 Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» // Там же. — Т. 6. — С. 55—74.
16. Про пенсії за особливі заслуги перед Україною» // Уряд. кур'єр. — 2000. — 22 червня.
17. «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» // Закони України. — К.: АТ «Книга», 1996. — Т. 5. — С. 38—46
18. «Про благодійництво та благодійні організації» // Там же. — Т. 13. — С. 82—91.
19. «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» // Там же. — Т. 15. — С. 332—343.
20. Кодекс законів про працю України. — К.: Парламентське вид-во, 1997.